

Biuletyn KSOW

WIOSNA 1/2012

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

BIULETYN KRAJOWEJ SIECI OBSZARÓW WIEJSKICH

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2007-2013

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Publikacja opracowana w Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

SPIS TREŚCI:

Słowo od Ministra	1
Słowo od Dyrektora	2
Prezentacja zespołu SC KSOW	3
Stan prac nad reformą I filara WPR po roku 2013 – polska perspektywa (część I)	5
Bioetanol – nadzieja czy kosztowny eksperyment?	8
Anielskie smaki – diabelskie atrakcje	13
Projekty współpracy a korzyści dla obszarów wiejskich	17
Spotkanie z naturą 2010	21
Bliżej ekspresji twórczej i tradycji w rejonie pogranicza	25
Prezentacja działalności Sekretariatu Regionalnego KSOW Województwa Śląskiego	28
Wydarzenia w regionach	32
KSOW dla młodzieży z regionu Morza Bałtyckiego	47
Harmonogram wydarzeń	49

Planowane wydarzenia w Sekretariatach Regionalnych KSOW

woj. mazowieckie

- 20-22 kwietnia – IV Międzynarodowe Targi Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki AGROTRAVEL – Kielce
- 20-22 kwietnia – Targi Produktów Regionalnych REGIONALIA – Warszawa
- 29 kwietnia – Mazowieckie Targi Rolne i Przedsiębiorczości – Sochaczew
- 22 maja – Konferencja „Wpływ funduszy strukturalnych na poprawę konkurencyjności polskiego rolnictwa” – Uniwersytet Warszawski
- 1-2 czerwca – Finał XXXVI Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Rolniczych – Miętle
- 16-17 czerwca – Mazowieckie Dni Rolnictwa Płońsk – Poświętne

woj. małopolskie

Promocja małopolskich produktów regionalnych podczas cyklu imprez:

- 29 kwietnia – Wybór Chłopa Roku – Racławice
- 12-13 maja – Święto kwitnącej jabłoni – Łącko
- 9-10 czerwca – Półfinał Małopolskiego Festiwalu Smaku/Swięto chleba – Kraków, Plac Wolnica
- 6-8 lipca – Święto karpia – Zator, Rynek

woj. lubuskie

W dniach 15-17 czerwca w miejscowości Drzonków odbędzie się 3-dniowy Jarmark Produktów Regionalnych. Przewidziane są: degustacja produktów regionalnych dla zwiedzających, gry i zabawy dla dzieci.

woj. opolskie

- 23-24 kwietnia – Konferencja „Wpływ Ochotniczej Straży Pożarnej na bezpieczeństwo, rozwój kultury i podtrzymanie tradycji na obszarach wiejskich”
- 24-25 maja – Konferencja Euro-Raps
- Maj – Konkurs dla przedsięwzięć włączających młodzież w działania na rzecz rozwoju ich miejscowości
- Czerwiec – Opolski Jarmark Folkloru

woj. pomorskie

W dniach 1-3 maja odbędzie się w Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach impreza plenerowa pn.: „Czarne Wesele”.

woj. warmińsko-mazurskie

W dniach 21-22 czerwca w Elku zorganizowane zostanie seminarium geograficzno-rolnicze pn.: „Planowanie rozwoju przestrzeni wiejskiej”.

woj. zachodniopomorskie

W dniach 18-21 maja zaplanowano konferencję pn.: „Zrównoważony rozwój lokalny na obszarach wiejskich – Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

FOT. GRZEGORZ ROGIŃSKI

Szanowni Państwo,

realizacja „Planu działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2010-2011” zakończyła się 31 grudnia ubiegłego roku. Wstępna analiza zrealizowanych projektów wskazuje, że KSOW jest głównym promotorem dobrych praktyk w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz ochrony dziedzictwa kulturowego, kulinarnego i tradycji na obszarach wiejskich. Różnorodność imprez, które były organizowane, współorganizowane i dofinansowywane w jej ramach, była ogromna.

Sekretariaty regionalne przeprowadziły wiele ciekawych imprez związanych m.in. z zachowaniem zwyczajów i kultywowaniem obrzędów regionalnych, np. adwentowych, wigilijnych, bożonarodzeniowych czy wielkanocnych. Specjalnie dla dzieci i młodzieży organizowane były konkursy malarskie i fotograficzne oraz olimpiady o tematyce rolniczej i wiedzy o Unii Europejskiej. Ich uczestnicy, wraz z rodzicami, chętnie również brali udział w organizowanych przez KSOW imprezach promujących tradycje kulinarne. To w bezpośredni sposób przyczynia się do edukacji i kształtowania wśród dzieci i młodzieży postaw służących poszanowaniu dziedzictwa kulturowego i tradycji lokalnych.

Ochrona tego dorobku polskiej wsi oraz kultywowanie tradycji i obyczajów jest ważnym czynnikiem rozwoju terenów wiejskich. Pomaga w integracji lokalnej społeczności oraz wpływa na ich zasobność. Jest to także istotny element wspierający rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki oraz pełnienia przez obszary wiejskie funkcji osiedleńczych.

Analizy działalności KSOW pokazały również, że sieć odgrywa niebagatelną rolę w upowszechnianiu wiedzy o realizowanych programach pomocowych UE. Liczne imprezy promujące dobre praktyki, szkolenia, sympozja,

konferencje i wyjazdy studyjne pomagają beneficjentom w dobrym przygotowaniu wniosków o pomoc. Dzięki temu realizowane projekty są zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Od stycznia 2012 roku realizowany jest nowy „Plan działania KSOW na lata 2012-2013”. Jego misją jest promowanie wielofunkcyjnego, zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego.

Zadania zapisane w planie działania na szczeblu centralnym realizuje Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA, która przejęła część zadań Sekretariatu Centralnego KSOW. FAPA w swoich planach ma także usprawnienie przepływu informacji w ramach sieci, między innymi poprzez rozbudowę jej portalu.

Jestem przekonany, że podejmowane na szczeblu centralnym i regionalnym działania pozwolą na kontynuację skutecznego upowszechniania dobrych praktyk w zakresie rozwoju obszarów wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego polskiej wsi. Liczę również na dobrą współpracę, w realizacji nowego planu działania, wszystkich instytucji i organizacji zaangażowanych w działalność na rzecz rozwoju wsi i poprawy bytu jej mieszkańców.

Marek Sawicki

MINISTER ROLNICTWA I ROZWOJU WSI

Szanowni Państwo,

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich (KSOW) powstała, by wspierać współpracę wszystkich podmiotów zainteresowanych zrównoważonym rozwojem obszarów wiejskich. Ma szansę stać się szeroką platformą wymiany wiedzy i doświadczeń dzięki zaangażowaniu jej partnerów. W październiku ubiegłego roku Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi powierzył Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA wykonywanie zadań Sekretariatu Centralnego KSOW. Realizujemy je, bez rewolucyjnych zmian, ale z zamiarem wykreowania warunków do jeszcze lepszej współpracy wszystkich zainteresowanych podmiotów, działających na rzecz poprawy jakości życia na obszarach wiejskich oraz przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym i gospodarczym występującym na wsi. Wspólnie z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi tworzymy nową jakość sieciowania w celu jak najlepszego wykorzystania dostępnych środków i możliwości, jakie dają wzajemne kontakty pomiędzy partnerami na poziomie krajowym i międzynarodowym.

Promowanie wspólnych działań i partnerstwa jest widoczne przede wszystkim w przyjętej procedurze realizacji Planu działania Sekretariatu Centralnego KSOW na lata 2012-2013. Każdy partner, którego zakres i zasięg działania jest adekwatny do zadań przewidzianych do realizacji w ramach projektu, jest dodatkowo punktowany. Kryteria oceny premiuje projekty, które zyskują szerokie poparcie. Na nasze pierwsze zaproszenie do składania wniosków odpowiedziało 36 podmiotów. Do Fundacji FAPA wpłynęły 184 wnioski. Bardzo dziękujemy wszystkim wnioskodawcom za okazane zainteresowanie. Obecnie trwają prace Komisji Konkursowej oceniającej projekty zgłoszone do realizacji w ramach Planu działania Sekretariatu Centralnego KSOW. Wyniki poznamy już niebawem.

Ważnym zadaniem Sekretariatu Centralnego KSOW jest koordynacja współpracy międzynarodowej, w ramach której kontynuujemy polsko-węgierską wymianę wiedzy i doświadczeń na temat sytuacji młodzieży na wsi oraz wspieramy udział zainteresowanych pod-

FOT. KANC

miotów w wydarzeniach sieciujących organizowanych przez inne państwa członkowskie. W działaniach tych korzystamy ze wsparcia całej struktury KSOW w Polsce, w tym Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Sekretariatów Regionalnych. W kwietniu, na zaproszenie Komisji Europejskiej, do Brukseli przybędą przedstawiciele Lokalnych Grup Działania ze wszystkich krajów UE. Reprezentantów z Polski, według kryteriów wskazanych przez KE, wyłoniły Sekretariaty Regionalne KSOW. Giełdę projektów współpracy w ramach osi Leader przygotowuje Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich MRiRW. Ze względu na znaczny obszar kraju oraz dużą liczbę partnerów regionalnych i lokalnych, współpracę Sekretariatu Centralnego z podmiotami o mniejszym zasięgu działania będziemy organizować za pośrednictwem struktur wojewódzkich KSOW. Prosimy wszystkie podmioty zainteresowane współpracą międzynarodową o zgłaszanie projektów do właściwych miejscowo sekretariatów regionalnych KSOW.

Informacje o aktywności sieci będą zamieszczane na portalu internetowym www.ksow.gov.pl. Obecnie trwają prace modernizacyjne w kierunku zmiany organizacji treści oraz dostosowania zawartości do potrzeb naszych odbiorców. Kontynuujemy także wydawanie Biuletynu KSOW, którego następny numer oddajemy do rąk Czytelników. Na kolejnych stronach prezentujemy zespół Fundacji FAPA, który wykonując zadania Sekretariatu Centralnego KSOW pozostaje do Państwa dyspozycji. Zapraszamy do współpracy.

Przemysław Litwiniuk

DYREKTOR
FUNDACJI PROGRAMÓW POMOCY DLA ROLNICTWA FAPA

Prezentacja zespołu SC KSOW

Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA została utworzona w 1992 roku przez, działającego w imieniu Skarbu Państwa, Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, a jej podstawowym zadaniem jest wspieranie działań sprzyjających rozwojowi obszarów wiejskich, rolnictwa, rynków rolnych oraz sektorów związanych z rolnictwem. Szczególnym wyzwaniem, przed jakim stanęła Fundacja w latach 2004-2008, było wdrażanie w Polsce Pilotażowego Programu Leader+, z którego z sukcesem skorzystały tak licznie lokalne społeczności w całym kraju. Równocześnie w latach 2006-2008 Fundacja, wraz z instytucjami partnerskimi, uczestniczyła w realizacji projektu, którego celem było utworzenie Krajowej Sieci Leader+. Doświadczenia zdobyte przez te lata oraz praca wykonana przez FAPA na rzecz resortu rolnictwa i polskich regionów, zaowocowały powierzeniem jej przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi części zadań Sekretariatu Centralnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich. Obowiązki te wykonuje specjalnie do tego celu powołany międzywydziałowy zespół pracowników Fundacji. Poniżej prezentujemy jednostki, które od października 2011 r. czynnie uczestniczą w wykonywaniu zadań służących funkcjonowaniu Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW).

Za realizację powierzonych Fundacji zadań odpowiada **Zespół Koordynacji KSOW**. Jego podstawowym celem jest stworzenie szerokiej platformy współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami, które działają na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Zadaniem zespołu jest zapewnienie wymiany informacji, wiedzy i doświadczeń pomiędzy partnerami, przy wykorzystaniu różnorodnych narzędzi, m.in.: biuletynu oraz portalu KSOW. Do

obowiązków Zespołu należy także identyfikacja podmiotów o ogólnokrajowym zasięgu działania, które deklarują współpracę w ramach KSOW oraz obsługa posiedzeń Grupy Roboczej ds. KSOW. Ważnym zadaniem jest także współpraca z Komitetem Koordynującym Europejskiej Sieci oraz z krajowymi sieciami rozwoju obszarów wiejskich z państw członkowskich UE i innymi podmiotami międzynarodowymi. Zespół realizuje Plan działania w zakresie dotyczącym Sekretariatu Centralnego KSOW. Elementem tego zadania było przygotowanie, ogłoszenie i przeprowadzenie naboru wniosków w konkursie na projekty do realizacji w ramach Planu działania Sekretariatu Centralnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2012-2013.

Centrum Informacji i Dokumentacji (CID) prowadzi działalność związaną z upowszechnianiem wiedzy na temat Unii Europejskiej, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich. Jednostka gromadzi i udostępnia fachowe źródła informacji, głównie pracownikom Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, zespołom analitycznym FAPA oraz odbiorcom z całego kraju. W czytelni CID zgromadzono ok. 4000 publikacji książkowych, wśród których szczególnie ważne są te dotyczące zagadnień związanych z rolnictwem i rozwojem obszarów wiejskich. Od 1996 r. CID prowadzi działalność wydawniczą, której efektem jest opublikowanie blisko 400 książek, broszur i periodyków, w tym m.in. tygodnik Agroekspres – Tydzień w Unii Europejskiej oraz publikacje dotyczące programu Leader. Centrum angażuje się również w realizację różnego typu projektów, np. finansowanych przez Komisję Europejską, Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Jako jednostka partnerska CID aktywnie uczestniczył

w projekcie Krajowej Sieci Leader+, a obecnie wykonuje zadania na rzecz SC KSOW.

Sekcja Analiz Ekonomicznych Polityki Rolnej (SAEPR) – zapewnia wsparcie analityczne dla Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie obiektywnych analiz ekonomicznych, sektorowych bądź horyzontalnych. Analizy te obejmują przede wszystkim zagadnienia wspólnej polityki rolnej, jej przyszłości, projektowanych reform i oceny skutków planowanych rozwiązań. Eksperti SAEPR przygotowują propozycje dotyczące polskiego stanowiska w ramach dyskusji nad kształtem WPR, ze szczególnym uwzględnieniem budżetu rolnego, nowych wyzwań oraz zagadnień dóbr publicznych, jak również konkurencyjności, innowacyjności i zarządzania ryzykiem. Współpraca SAEPR z MRiRW to również przygotowywanie opinii i recenzji projektów powstających zarówno w Ministerstwie, jak i kierowanych przez inne resorty i instytucje rządowe do oceny w MRiRW. Sekcja prowadzi aktywną działalność w zakresie upowszechniania wiedzy nt. wspólnej polityki rolnej, głównie poprzez przygotowywanie opracowań informacyjnych i raportów popularyzujących zagadnienia integracji europejskiej oraz udział w konferencjach i seminariach. Jedno z kluczowych zadań SAEPR to analizy i wsparcie merytoryczne MRiRW w zakresie współpracy z Organizacją Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), w ramach której Polska zobowiązana jest do przekazywania okresowych informacji dotyczących polskiej polityki rolnej.

Zespół Monitoringu Zagranicznych Rynków Rolnych (FAMMU) to kolejna sekcja analityczna Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA. Jej prace koncentrują się na monitorowaniu rynków: zbóż, nasion oleistych, pasz, mięsa, produktów mleczarskich, owoców i warzyw oraz cukru i wyrobów cukierniczych. Jednostka zajmuje się, od ponad 16 lat, systematycznym monitorowaniem oraz analizowaniem zmian cen wszystkich podstawowych produktów rolnych na światowych rynkach, a także opracowań dotyczących rynku biopaliw oraz GMO w sektorze rolnym. Od-

biorcami analiz FAMMU są w pierwszej kolejności urzędnicy wyższego szczebla oraz eksperci. Poza Ministerstwem Rolnictwa dotyczy to także wyspecjalizowanych agencji rolnych oraz wielu innych instytucji publicznych. Drugą niezwykle istotną grupą odbiorców są drobni producenci i handlowcy z polskiego sektora rolnego (małe i średnie firmy, gospodarstwa rolne). Ścisła współpraca FAMMU z Ministerstwem Rolnictwa pozwala komórkom analitycznym resortu skupić się na analizie możliwych konsekwencji zmian na rynkach rolnych, co ułatwia wypracowanie stanowiska Polski, tak w polityce wewnętrznej, jak na forum Unii Europejskiej lub WTO.

Zespół Rozwoju Wsi (ZRW) zajmuje się działaniami na rzecz rozwoju obszarów wiejskich oraz sektora rybołówstwa poprzez realizację programów i projektów finansowanych z funduszy krajowych i zagranicznych. W latach 2004-2008 zespół pełnił rolę instytucji wdrażającej działanie 2.7 Pilotażowy Program Leader+ w ramach SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”. W obecnym okresie programowania działania Zespołu polegają na wspieraniu Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz innych instytucji we wdrażaniu programów Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013” oraz „Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013”. Zespół realizował projekty w ramach programu Polska Pomoc Rozwojowa MSZ, dotyczące aktywizacji ludności na obszarach wiejskich na Ukrainie oraz w ramach Inicjatywy Pomocy Przedakcesyjnej dla Bośni i Hercegowiny. Jednostka ZRW organizowała także szkolenia i konferencje w zakresie PROW na lata 2007-2013 i programu Leader.

Stan prac nad reformą I filara WPR po roku 2013 – polska perspektywa (część I)

» Od początku istnienia WPR jesteśmy świadkami jej zmian. Modyfikacje polityki rolnej wynikają z jednej strony z konieczności jej adaptacji do zmieniających się warunków funkcjonowania na rynku i na obszarach wiejskich, a z drugiej strony z potrzeby podnoszenia efektywności instrumentów WPR. Jak trafnie zauważa unijny komisarz ds. rolnictwa Dacian Ciolos: „WPR nie jest wykuta w kamieniu, jest żywa i zmienia się pod wpływem potrzeb i okoliczności”. Najważniejsze propozycje Komisji Europejskiej co do zmian w WPR po 2013 r. omówiono w artykule pt. „Przyszłość WPR po 2013 r. – propozycje Komisji Europejskiej dotyczące reformy WPR”, który ukazał się w Biuletynie KSOW nr 4/2011. Dalsze rozważania mają na celu przedstawienie potencjalnych efektów zaproponowanych zmian dla Polski. Poniższy artykuł koncentruje się na zagadnieniach związanych z I filarem WPR, kolejny artykuł z tego cyklu będzie dotyczył rozwoju obszarów wiejskich.

Kalendarz prac nad reformą WPR po 2013 r.

Prace nad określeniem kształtu WPR po 2013 r. trwają już ponad trzy lata. W celu stworzenia ram dla reformy WPR po 2013 r. Komisja Europejska przeprowadziła dwa duże przedsięwzięcia – przegląd średnio-okresowy (health check) zakończony w listopadzie 2008 r. oraz ogólnounijną debatę w 2010 r., podczas której wypowiadali się przedstawiciele różnych środowisk zainteresowanych przyszłością unijnej polityki rolnej (rządów państw członkowskich, organizacji pozarządowych, a także eksperci i obywatele). Obydwie inicjatywy miały na celu ocenę dotychczasowych rozwiązań i wskazanie kierunków rozwoju WPR. Na tej podstawie Komisja Europejska we wrześniu 2010 r. przedstawiła wstępne stanowisko w sprawie polityki UE w odniesieniu do rolnictwa,

żywności, obszarów wiejskich i kwestii środowiskowych. Następnie w październiku 2011 r. Komisja przedstawiła propozycje legislacyjne dotyczące przyszłego kształtu WPR. Zgodnie z zapowiedziami komisarza Ciolosa KE chce w 2012 r. uzyskać polityczną zgodę w zakresie kształtu WPR na lata 2014-2020. Rok 2013 będzie z kolei przeznaczony na wybór opcji przez kraje członkowskie, zgodnie z ich potrzebami i uwarunkowaniami w ramach przyjętej koncepcji WPR.

Polska po raz pierwszy bierze udział w pracach nad reformą WPR i udział ten należy określić jako aktywny. Takiej postawie sprzyjało objęcie przez Polskę przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej w drugim półroczu 2011 r., co zbiegło się z okresem, w którym KE prezentowała propozycję pakietu legislacyjnego dotyczącego zmian w WPR. Sprawowanie prezydencji było szczególną okazją do tego, aby uczynić polski głos w debacie lepiej słyszany i uwzględniany w dyskusji nad docelowym kształtem WPR i innymi kierunkami działalności wspólnotowej. W tym okresie prowadzono intensywne prace o charakterze merytorycznym (krajowe i międzynarodowe seminaria, konferencje, m.in. cykl 3 debat na temat przyszłości WPR) oraz politycznym (m.in. 5 formalnych posiedzeń Rady AGRIFISH, nieformalne spotkanie ministrów rolnictwa UE). Warto też zwrócić uwagę na fakt, że w debacie unijnej w 2010 r., w której wzięło udział ok. 5,5 tys. osób i prawie 200 organizacji pozarządowych, Polacy stanowili jedną z dwóch największych grup uczestników.

Propozycje zmian w I filarze

Propozycja Komisji Europejskiej dotycząca kształtu podstawowego instrumentu WPR, jakim pozostają płatności bezpośrednie, została zawarta w projek-

Kalendarz działań dotyczących reformy WPR po 2013 r.

rok	działania Komisji Europejskiej i polskiego rządu
2008	wyniki health check (przeglądu WPR);
2009	<i>stanowisko Rządu RP w sprawie przyszłości WPR po 2013;</i>
2010	debata unijna dotycząca oceny WPR i kierunków jej zmian zainicjowana przez KE; wstępne stanowisko KE w sprawie polityki UE w odniesieniu do rolnictwa, żywności, obszarów wiejskich i kwestii środowiskowych; proponykcje legislacyjne KE co do kształtu WPR w perspektywie finansowej
2011	2014-2020; <i>działania MRiRW w ramach polskiej prezydencji;</i>
2012	uzyskanie politycznej zgody co do kształtu WPR po 2013; <i>konsultacje społeczne projektu stanowiska MRiRW do pakietu legislacyjnego WPR 2020;</i>
2013	wybór opcji przez państwa członkowskie;
2014-2020	realizacja zreformowanej WPR.

cie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach WPR (COM(2011)625). Komisja Europejska proponuje:

- Zastąpić istniejące systemy płatności ujednoliconym systemem płatności opartym na uprawnieniach (likwidacja SAPS);
- Wprowadzić kilka komponentów płatności: płatność podstawowa, płatność zielona (prośrodowiskowa), płatności dla młodych rolników, płatności dla małych gospodarstw, płatności dla obszarów o ograniczeniach naturalnych, płatności powiązane z produkcją;
- Wypłacać płatności tylko aktywnym rolnikom;
- Redukować płatności powyżej 150 tys. euro;
- Wprowadzić możliwość dokonywania przesunięć środków finansowych pomiędzy I i II filarem. Spowoduje to zwiększenie środków w ramach II filaru maks. o 10% z puli środków przeznaczonych na płatności bezpośrednie oraz zwiększenie w niektórych przypadkach (m.in. Polski) wielkości wsparcia na płatności bezpośrednie, w wyniku przesunięcia do 5% kwoty z II filaru).

Ponadto zmiany w I filarze dotyczyć będą dalszego ograniczania klasycznej interwencji (kwoty cukrowe i mleczne, skup interwencyjny)¹.

Propozycje zmian w I filarze WPR z polskiego punktu widzenia

W opublikowanej na stronie Ministerstwa Rolnictwa propozycji stanowiska do pakietu legislacyjnego KE dotyczącego WPR na lata 2014-2020² widać konsekwencję w poglądach prezentowanych przez rząd od 2009 r. Najważniejszą kwestią podnoszoną przez Polskę w trakcie debaty i wyrażoną w stanowisku jest wyrównanie poziomu płatności we wszystkich krajach członkowskich, co wiązałoby się z odej-

ściem od historycznych kryteriów naliczenia płatności i przyjęciem kryteriów obiektywnych. Komisja proponuje **zachowanie istniejących, historycznych kryteriów podziału kopert**, a wypracowanie nowych zasad pozostawia na kolejną, po 2014-2020 r., perspektywę finansową. Wprowadzone zmiany, mające na celu wyrównanie stawek płatności pomiędzy krajami, mają charakter kosmetyczny. Zaproponowany **wieloelementowy system płatności**, na który oprócz płatności podstawowej składają się dodatkowe elementy finansowane z koperty krajowej, będzie utrzymywał dysproporcje pomiędzy płatnościami otrzymywanymi przez rolników gospodarujących w różnych krajach UE.

Śpośród zaprezentowanych propozycji najbardziej rewolucyjne z polskiego punktu widzenia byłoby **zastąpienie dotychczasowego systemu płatności obszarowych (SAPS) systemem BSP** (Basic Payment Scheme), opartym na uprawnieniach do płatności powiązanych z kwalifikującymi się gruntami. W swoich założeniach system BSP przypomina

¹ Więcej na temat zmian we wspólnej organizacji rynków rolnych na stronie internetowej www.ksow.pl w zakładce WPR po 2013 r.

² <http://www.minrol.gov.pl/pol/Informacje-branzowe/WPR-po-2013-roku/Aktualnosci-WPR-po-2013-roku>.

stosowany głównie w krajach UE-15 system SPS. Zmiana SAPS na BSP oznaczałaby dla Polski, poza koniecznością przygotowania beneficjentów do tej zmiany, dodatkowe nakłady na przebudowę systemu zarządzania i kontroli (IACS) oraz wspomagających go systemów informatycznych.

Wiele wątpliwości budzi też **zielony komponent płatności**, na który państwa członkowskie obowiązkowo przeznaczać mają 30% koperty krajowej. Płatność zielona ma być rekompensatą dla rolników za działania podejmowane na rzecz środowiska i klimatu, w tym za wyłączenie

z użytkowania produkcyjnego co najmniej 7% powierzchni kwalifikującej się do dopłat. Ocenia się, że ta propozycja nie przyczyni się do realizacji celów ekologicznych, a ponadto doprowadzi do obniżenia potencjału produkcyjnego rolnictwa europejskiego i negatywnie wpłynie na jego konkurencyjność.

Takich kontrowersji nie budzi kwestia wypłacania płatności aktywnym rolnikom. Zgodnie z zaproponowaną definicją aktywnymi rolnikami są osoby, których roczna kwota płatności bezpośrednich przekracza bądź jest równa 5% łącznej sumy przychodów z działalności pozarolniczej. Jednakże ze spełniania tego kryterium będą zwolnieni beneficjenci, którzy za poprzedni rok otrzymali płatności bezpośrednie w wysokości do 5000 euro. Ten warunek w Polsce spełnia ok. 90% beneficjentów, co oznacza, że względem ogromnej większości beneficjentów ocena aktywności nie będzie miała miejsca.

Z zainteresowaniem przyjęta została z kolei propozycja **systemu uproszczonego wsparcia dla drobnych producentów**. Zakłada on, że rolnicy, którzy chcą skorzystać z ryczałtowej formy płatności (wysokość płatności w przedziale 500-1000 euro),

FOT. B. KUCHARSKA

będą zwolnieni z wymogów wzajemnej zgodności. To rozwiązanie jest próbą odpowiedzi na problem występowania w UE dużej liczby małych gospodarstw, których udział w systemie płatności wiąże się z ponoszeniem wysokich kosztów transakcyjnych. Warto zauważyć, że w Polsce gospodarstwa do 3 ha stanowią aż 1/3 wszystkich gospodarstw.

Należy podkreślić, że propozycja legislacyjna KE co do WPR po 2013 r. jest wyrazem oceny KE co do tego, gdzie może znajdować się możliwy do osiągnięcia w UE kompromis. W Polsce, podobnie jak w innych krajach członkowskich, prowadzone są prace nad stanowiskiem do propozycji legislacyjnych KE. W ramach prac nad projektem stanowiska trwają obecnie konsultacje społeczne, do których Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zaprosił wszystkich zainteresowanych³.

*Opracowanie: Aleksandra Chlebicka
SAEPR, FAPA*

³ Zaproszenie ministra do udziału w konsultacjach społecznych na stronie <http://www.minrol.gov.pl/pol/Informacje-branzowe/WPR-po-2013-roku/Aktualnosci-WPR-po-2013-roku/Konsultacje-spoeczne-projektu-stanowiska-Rzadu-do-propozycji-legislacyjnych-WPR2020>.

Bioetanol – nadzieja czy kosztowny eksperyment?

» W sytuacji gdy złoża ropy naftowej są ograniczone i nieodnawialne, poszukiwanie alternatywnych źródeł energii stało się od pewnego czasu pilną koniecznością. Nie bez znaczenia jest także potrzeba ograniczenia emisji gazów cieplarnianych. Wzrost zużycia paliwa ekologicznego jest jednym z ważnych kroków wiodących do tego celu. Ale z drugiej strony produkcja biopaliw może prowadzić do wzrostu konkurencji w wykorzystywaniu surowców rolnych, do zmiany funkcji użytkowania gruntów z rolniczej na nierolniczą oraz do ekspansywnej gospodarki wobec nowych terenów pozyskiwanych pod uprawy. W związku z tym mnożą się różne pytania i wątpliwości, np.: Jakie będą potencjalne zyski i straty nowego systemu gospodarowania alternatywnymi źródłami energii? Jakiego typu paliwa ekologiczne mają szansę być wykorzystywane – pierwszej czy drugiej generacji? Jednym z przykładów „zielonych” paliw jest bioetanol, pozyskiwany przede wszystkim z buraków, trzciny cukrowej, ziemniaków i zbóż, i jemu jest poświęcony niniejszy artykuł.

Biopaliwa uważane są za „zielone”, czyli paliwa prośrodowiskowe lub ekologiczne. Ich użycie ma przynosić korzyści z tytułu mniejszej emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń do atmosfery, a uprawa surowców dawać miejsca pracy. Uniezależnienie się od dostaw ropy naftowej ma też poprawić bezpieczeństwo energetyczne. Szukanie alternatywnych źródeł energii jest również koniecznością, złoża ropy są ograniczone oraz nieodnawialne – co oznacza, że kiedyś jej zabraknie. Z drugiej strony jednak coraz częściej podnoszona jest także

kwestia negatywnych skutków produkcji biopaliw. Na pierwszy plan wysuwają się problemy związane z wykorzystaniem surowca i zmianą użytkowania gruntów.

Żeby produkować dużo biopaliw, potrzebne są znaczne ilości zbóż, trzciny cukrowej, nasion oleistych i innych tego typu surowców. Konieczne jest więc zwiększanie powierzchni upraw i przeznaczanie znacznej części zbiorów do produkcji paliw. Taka sytuacja może doprowadzić do dwóch niekorzystnych konsekwencji. Pierwszą jest potencjalna rywalizacja o ten sam surowiec pomiędzy przemysłem spożywczym a energetycznym. Zwiększone zapotrzebowanie na paliwo może sprawić, że zmniejszy się ilość zboża, z którego będzie można zrobić chleb lub paszę dla zwierząt. Ten problem dotknie przede wszystkim najuboższych, ale wpływ na ceny żywności może być odczuwany także w krajach rozwiniętych.

Drugi problem wiąże się z efektami pośredniej zmiany w użytkowaniu gruntów – tak zwanym ILUC. Zwiększone zapotrzebowanie na surowiec do produkcji biopaliw doprowadzi do wzrostu powierzchni upraw. Tę ziemię trzeba będzie albo pozyskać kosztem areału, na którym wcześniej uprawiano zboża lub trzcinę cukrową do produkcji żywności, albo pozyskując nowe tereny poprzez wycinanie lasów, osuszanie mokradeł itd. W konsekwencji może dojść do niekorzystnych zmian w ekosystemie. Ucierpią na tym zwierzęta i ludzie. Dodatkowo pozyskiwanie nowych ziem, zwłaszcza w krajach Trzeciego Świata, rodzi ryzyko bezprawnego wywłaszczania i utraty jedyne go źródła utrzymania dla całych rodzin.

Europejski Instytut Polityki Prośrodowiskowej IEEP opublikował analizę, z której wynika, że użycie

w UE biopaliw w celu ochrony środowiska naturalnego spowoduje więcej szkód dla naturalnego środowiska niż stosowanie tradycyjnych paliw kopalnych. Autorzy analizy szacują, że 10% próg zużycia biopaliw w UE, który ma zostać osiągnięty do 2020 r., spowoduje przekształcenie 6,9 mln ha ziemi na całym świecie pod uprawy energetyczne. Odbędzie się to głównie kosztem terenów dzikich, takich jak lasy, bagna czy łąki. Obszar, jaki zostanie przekształcony na zaplecze surowcowe przemysłu paliwowego, odpowiada powierzchni Irlandii. Co więcej, IEEP oszacował, że właśnie na skutek pośredniej zmiany w użytkowaniu gruntów zostanie wyemitowane aż o 81-167% więcej CO₂ do atmosfery!

Dlatego też UE przyjęła wytyczne dotyczące kryteriów zrównoważonego rozwoju dla biopaliw. Ma to eliminować z obrotu w UE paliwa powstałe kosztem lasów deszczowych i innych terenów zielonych. Na uprawy energetyczne nie będą przeznaczane wyłącznie „nowe” tereny, lecz wykorzystane zostaną także nieużytki, a to wpłynie na zmniejszenie negatywnych skutków unijnej dyrektywy o odnawialnej energii.

Jednak według programów zużycia biopaliw, opublikowanych przez 23 z 27 unijnych krajów, w 2020 r. aż 9,5% z planowanych 10% zużycia będzie generowane właśnie przez biopaliwa pochodzące z surowców spożywczych, takich jak zboża, buraki cukrowe czy nasiona roślin oleistych.

Baza surowcowa i biogeneracje

Bioetanol jest produkowany przede wszystkim z roślin zawierających cukier (buraki i trzcina cukrowa) lub skrobię (ziemniaki, zboża). Jako paliwa można używać bezwodnego spirytusu (prawie 100%) lub rektyfikatu (około 96%). Bioetanol można stosować jako samoistne paliwo lub jako biokomponent. Najczęściej bioetanol sprzedaje się jako E5 (paliwo o 5% dodatku spirytusu) lub E85 (paliwo, w którym spirytus stanowi 85%). Dodatek 5% spirytusu może być spalany w każdym silniku benzynowym. Wyższy udział etanolu wymaga specjalnych silników – tzw. FFC/FFV. Bioetanol jest o około 1/3 mniej wydajny

niż benzyna, co oznacza, że na takiej samej ilości spirytusu przejedziemy mniej kilometrów niż na benzynie.

Głównymi surowcami do produkcji bioetanolu są: kukurydza (USA), trzcina cukrowa (Brazylia), zboża i buraki cukrowe (UE). Największym producentem bioetanolu na świecie są obecnie Stany Zjednoczone. Z około 40% zbiorów kukurydzy w tym kraju wytwarza się spirytus na cele paliwowe. Drugim ośrodkiem produkcji jest Brazylia, gdzie ponad połowa zbiorów trzciny cukrowej jest przetwarzana na paliwo. W UE na razie do rafinerii bioetanolu nie trafia aż tak dużo zbiorów – obecnie jest to około 4%. Ich udział będzie jednak rosł.

W zależności od zawartości cukru (lub skrobi) z tony buraków cukrowych można wyprodukować około 100 litrów bioetanolu, z tony kukurydzy około 400 litrów, a z tony trzciny cukrowej około 75 litrów. Dobrym surowcem do produkcji paliwa jest także melasa, która powstaje przy produkcji cukru. Produkcja bioetanolu w USA wynosi około 49 mld litrów rocznie i szybko rośnie. W Brazylii produkowane jest około 29 mld litrów, a w UE około 4,4 mld litrów.

Bioetanol powstały z surowców spożywczych, takich jak zboża, określa się mianem biopaliwa pierwszej generacji. Biopaliwo drugiej generacji (inaczej nazywane celulozowym) to takie, które powstało z pozaspożywczych surowców, np. słomy, wiórów, liści, gałęzi itd. W tym przypadku na paliwo przetwarzana jest celuloza.

Rosnąca produkcja biopaliw jedną z przyczyn wzrostu cen zbóż

W ostatnich kilku sezonach ceny podstawowych surowców rolnych – w tym zbóż – odnotowały niespotykane wcześniej wzrosty. Jedną z potwierdzonych przyczyn takich wzrostów był dynamiczny rozwój produkcji bioetanolu – przede wszystkim w USA. Stany wykorzystują do produkcji bioetanolu głównie kukurydzę, a to sprawia, że wzrasta popyt na ten surowiec. W efekcie dynamicznie rosnąca produkcja biopaliw jest jednym z istotnych, choć

FOT. B. KUCHARSKA

nie jedynym czynnikiem mającym wpływ na wysoki poziom cen produktów rolnych w ostatnim czasie.

Przeznaczanie coraz większych ilości surowców rolnych na biopaliwa powoduje, że światowy bilans zbóż staje się coraz bardziej napięty. Spadek zapasów zbóż potwierdzają m.in. prognozy Międzynarodowej Rady Zbożowej (IGC). W okresie najbliższych 5 sezonów IGC przewiduje stopniowe obniżanie się światowych zapasów zbóż – z 360 mln ton w sezonie 2011/2012 do 354 mln ton w sezonie 2016/2017.

W 2012 r. Bank Światowy prognozuje około 11% spadek cen żywności przy założeniu, że ceny paliw utrzymają się na niezmiennym poziomie. Analitycy Banku podkreślają jednak, że większość czynników powodujących wzrost cen po 2005 r. jest nadal obecnych na rynku. Ceny paliw i nawozów są w dalszym ciągu wysokie, a produkcja biopaliw nadal rośnie. Nie słabnie też aktywność funduszy inwestujących w surowce rolne.

Wsparcie produkcji i promocja zużycia

W USA przez 30 lat obowiązywał system wspierania produkcji bioetanolu, który polegał na uldze podatkowej w wysokości 45 centów amerykańskich za galon (około 12 centów za litr – w zależności od kursu: około 40 groszy za litr) i cła w wysokości 54 centów

za galon (około 14 centów za litr, czyli około 47 groszy za litr). Oba mechanizmy zostały zniesione od pierwszego stycznia 2012 r. W Brazylii już w połowie lat 70. XX wieku zaczęto dodawać spirytus do benzyny. Obecnie obowiązuje w tym kraju obowiązkowy próg dodatku bioetanolu, który wynosi 20%. Z końcem 2011 r. Brazylia zniosła także 20% cło importowe na bioetanol. Z kolei w UE najwięcej paliwa z odnawialnych źródeł produkuje się i zużywa we Francji i w Niemczech. Niektóre kraje członkowskie przyjęły własne tak zwane cele wskaźnikowe, czyli ilość ekopaliwa, jaka musi być dodana do paliw tradycyjnych. W Polsce ten wskaźnik w 2011 r. wynosił 6,2%, w tym roku zniesiono także ulgę akcyzową dla biopaliw. Kraje członkowskie zobowiązały się jednak, że w 2020 r. wejdzie w życie obowiązkowy próg blendingu w wysokości aż 10%, co oznacza, że sprzedawane na stacjach paliwo będzie musiało mieć 10% domieszkę biopaliw. Tak duży udział będzie wymagał importu biopaliw i surowców do ich produkcji. Komisja Europejska szacuje, że około 1/3 planowanego zużycia może pochodzić właśnie z importu.

Zbyt wysokie cele produkcji bioetanolu w USA i UE

Mimo likwidacji wsparcia w USA nic nie wskazuje jednak na to, aby przy obecnie wyznaczonych wysokich celach zużycia biopaliw – zarówno w USA, jak i w UE – produkcja bioetanolu przestała w najbliższych latach się zwiększać.

Amerykańska agencja ochrony środowiska EPA pod koniec grudnia ub.r. podała wysokość celów wskaźnikowych wyznaczających udział biopaliw w paliwach konwencjonalnych, tzw. RFS¹ na bieżący rok i kolejne lata. Cel na 2012 r. dla produkcji biopaliw został określony w wysokości 15,2 mld galonów, tj. o 9% więcej w porównaniu z 13,95 mld galonów w ubiegłym roku. Cele w kolejnych latach są coraz wyższe, dochodząc do 36 mld galonów w 2022 r.

¹ Renewable Fuels Standards.

W USA podstawowym surowcem do produkcji bioetanolu jest obecnie kukurydza. Według danych Amerykańskiego Departamentu Rolnego w bieżącym sezonie około 40% produkcji kukurydzy w Stanach zostało przeznaczone na produkcję bioetanolu, a zapasy obniżyły się do poziomu najniższego od kilkunastu lat.

Problem zwiększającego się zużycia zbóż na cele biopaliwowe może już niebawem dotknąć także kraje Unii Europejskiej. W dyrektywie RED² z 2008 r. wytyczone zostały obligatoryjne cele, zgodnie z którymi do 2020 r. Unia ma dolewać co najmniej 10% biopaliw do paliw kopalnych. Tak wysokie zużycie biodiesla i bioetanolu wymagać będzie zarówno znacznego zwiększenia ich produkcji w samej Unii, jak i wzrostu importu. To z kolei oznacza konieczność wzrostu areału upraw zbóż – pszenicy i kukurydzy oraz roślin oleistych – rzepaku.

W analizie KE z grudnia 2011 r.³ spodziewane jest znaczne zwiększenie zużycia zbóż w Unii, związane przede wszystkim z koniecznym wzrostem produkcji bioetanolu. Unijna produkcja tego biopaliwa do końca bieżącego dziesięciolecia ma zwiększyć się ponad trzykrotnie – do 30 mln ton w 2020 r.

Wzrost unijnej produkcji zbóż może już wkrótce nie nadążyć za dynamicznie zwiększającą się konsumpcją. Do 2020 r. znacząco ma wzrosnąć zużycie pszenicy na cele biopaliwowe – z obecnych 4% do ponad 8% całkowitego zużycia tego gatunku w UE, co przekłada się na ilość 12 mln ton (około 8,5% prognozowanej unijnej produkcji pszenicy w 2020 r.).

Rosnące zapotrzebowanie na surowce zbożowe ze strony przemysłu biopaliwowego będzie też mocnym bodźcem do zwiększania unijnej produkcji kukurydzy. KE prognozuje jej zwiększenie do 70 mln ton w 2020 r.

Wydaje się, że wytyczone przez USA i Unię cele zużycia biopaliw są zbyt wysokie. Ich realizacja w UE jest dodatkowo obwarowana sankcjami. Tym-

czasem zużycie zbóż na cele biopaliwowe jest dobrą alternatywą dla zagospodarowania nadwyżek w sezonach urodzaju, staje się jednak coraz bardziej problematyczne w sezonach deficytowych, bądź nawet tylko przy przeciętnych zbiorach. Zbyt wysokie i mało dopasowane do realiów rynkowych cele mogą nie tylko przyczyniać się do permanentnego utrzymywania cen zbóż na wysokim poziomie, ale także zwiększać ich podatność na spekulacyjne wahania.

Silna korelacja cen bioetanolu z cenami ropy

Ceny paliw kopalnych mają bardzo duże znaczenie dla rolnictwa – bezpośrednio i pośrednio. Bezpośrednio wpływają na koszty produkcji poprzez wzrost cen paliw używanych w maszynach rolniczych oraz cen nawozów⁴.

Pośrednio oddziałują również na ceny biopaliw. Wysokie ceny ropy są bowiem istotną zachętą do zwiększania produkcji m.in. bioetanolu, który jest substytutem paliw kopalnych.

Ceny bioetanolu są silnie skorelowane z cenami ropy, która w 2011 r. wyraźnie podrożała. Notowania bioetanolu na amerykańskiej giełdzie CBoT kształtują się przy tym na ogół poniżej poziomu cen ropy. Utrzymywanie się takiej relacji cenowej sprawia, że nie słabnie popyt na bioetanol.

Według wielu analityków ceny paliw kopalnych w 2012 r. nadal będą wysokie, zwłaszcza w kontekście ewentualnego zastosowania przez niektóre kraje, w tym UE, embarga na irańską ropę. Konsekwencje tego kroku są trudne do przewidzenia. Nie wyklucza się eskalacji problemu w Zatoce Perskiej po zrealizowaniu przez Iran gróźb co do blokady cieśniny Ormuz, przez którą transportowana jest znaczna część ropy eksportowanej z tego regionu.

Wydaje się, że jeśli ceny ropy w bieżącym sezonie będą w dalszym ciągu na wysokim poziomie, okaże się to wystarczającą zachętą dla producentów bioetanolu do zwiększania produkcji, i to mimo znie-

² Renewable Energy Directive – RED, Article 3.

³ Prospects for Agricultural Markets and Income in the UE – 2011-2020.

⁴ W kosztach produkcji nawozów (zwłaszcza azotowych) znaczący udział mają ceny gazu.

FOT. B. KUCHARSKA

sienia przez amerykański rząd ulg podatkowych (VEETC)⁵ z końcem ubiegłego roku.

Czy biopaliwa II generacji przestaną rywalizować z żywnością?

Produkcja biopaliw z surowców rolnych (zboża, oleiste, trzcina cukrowa) staje się w ostatnich latach coraz bardziej kontrowersyjna, a dyskusja „żywność kontra paliwa” (*food versus fuels*) zdaje się nie mieć końca.

Paliwa drugiej generacji mogą okazać się w przyszłości nadzieją na rozwiązanie problemu zwiększającego się zużycia surowców rolnych, w tym w coraz większym stopniu zbóż paszowych, na cele biopaliwowe. Czy jednak rzeczywiście jest możliwe, aby w 2030 r. ponad połowa samochodów na świecie

wykorzystywała paliwa drugiej generacji, do których produkcji zużywane będą odpady pozostające w gospodarstwach rolnych?

Tak twierdzą autorzy raportu⁶ zaprezentowanego podczas światowego forum ekonomicznego w Davos. Analitycy z renomowanej firmy Bloomberg skalkulowali, że jeśli tylko 6 krajów (Argentyna, Brazylia, Chiny, Indie, Meksyk i USA) oraz Unia Europejska przeznaczyłyby odpady z produkcji rolnej na cele biopaliwowe, to dałoby to łącznie 780 mln ton pozostałości. Jeśliby ta ilość resztek (stanowiącą zaledwie 17,5% ilości odpadów tego typu wytwarzanych w skali świata) została przekształcona w biopaliwa, to dałoby to produkcję w wysokości aż 115 mld litrów rocznie.

Nadmierny entuzjazm studzą dotychczasowe fakty. Paliwa drugiej generacji nadal nie są powszechnie wytwarzane. Wydaje się, że mankamentów związanych z ich produkcją jest aktualnie więcej niż potencjalnych zalet. Podstawowymi wadami są wysokie koszty i mała efektywność produkcji.

Krajem zaawansowanym w badaniach nad biopaliwami drugiej generacji są Stany Zjednoczone. Amerykańska agencja ochrony środowiska EPA pod koniec grudnia ub.r. podała wysokość celów wyznaczających udział biopaliw dodawanych do paliw kopalnych⁷. Wyznaczony cel dla bioetanolu z celulozy na 2012 r. to zaledwie 8,65 mln galonów. Warto przypomnieć, że jeszcze w 2007 r. EISA⁸ przewidywała zużycie w wysokości 500 mln galonów w 2012 r.

Jak więc widać, bez wyraźnego wsparcia i zachęt do rozwoju produkcji przyszłość biopaliw drugiej generacji nie rysuje się na razie zbyt zachęcająco.

Maria Kosewska, Łukasz Chmielewski
FAMMU, FAPA

⁵ VEETC – Volumetric Ethanol Excise Tax Credit – ulga podatkowa w wysokości 45 centów do galonu bioetanolu stosowana w USA, wsparcie to wygasło z końcem 2011 r.

⁶ *Moving Towards a Next-Generation Ethanol Economy.*

⁷ Tzw. RFS (*Renewable Fuels Standards*).

⁸ *Energy Independence and Security Act.*

» W ostatniej edycji konkursu na „Najciekawszy pakiet turystyki wiejskiej prezentowany podczas Międzynarodowych Targów Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki AGROTRAVEL” doceniona została idea, która zmienia na lepsze życie lokalnych społeczności. Produkt inspirowany motywem wsi tematycznych zajął we wspomnianym konkursie trzecie miejsce.

Anielskie smaki – diabelskie atrakcje

Informacje o regionie

„U podnóża Wysoczyzny Elbląskiej, wśród licznych pagórków i strumieni, leży malownicza wieś, jakiej szukałby z latarnią. Przyciąga ona swym urokiem i nie pozwala o sobie zapomnieć” – tak do odwiedzenia Aniołowa zachęca Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi „Aniołowo”.

Aniołowo, niegdyś nazywane „piękną wsią” lub „perłą Oberlandu (Górnych Prus)” powstało na kształt owalnicy¹. Zabudowania rozciągają się na różnych poziomach po dwóch stronach dość stromego jaru, którego dnem płynie niewielki, urokliwy strumyk, znany niegdyś jako Potok Aniołowo. Wschodnia część Aniołowa położona jest wyżej niż część zachodnia, tak więc niektóre budynki położone są na wzgórzach, inne nisko, ukryte wśród zieleni drzew i krzewów, czy tuż nad potokiem.

Swoje niezwykle położenie, ale przede wszystkim nazwę, wieś zawdzięcza legendzie o aniołach. Podobno kiedy Pan Bóg zmęczony trudem tworzenia świata przysnął na chwilę, do działania wkroczyły

anioły, bawiąc się ziemią, usypywały pagórki, kopały dołki, tworzyły skrytki.

Znajdujące się w pobliżu Aniołowa lasy dają możliwość korzystania z darów natury i upajają balsamicznym zapachem. Często w tej okolicy można spotkać spacerujące leśne zwierzęta, które jakby zapomniały, że ich siedzibą jest dzikie środowisko. Liczne gniazda bocianie świadczą o zdrowym i przyjaznym środo-

Aniołowo, FOT. BOGUSŁAW STANKIEWICZ (ARCH. LGD)

¹ Wieś placowa, owalnica, oblicówka, rozbudowana okolnica – typ wsi budowanej wokół centralnego placu, zwarte zabudowania tworzą zamkniętą pierścien z jednym lub dwoma wejściami do wsi.

wisku. Ciekawostką przyrodniczą jest 500-letni dąb szypułkowy będący pomnikiem przyrody.

Dodatkowym walorem Aniołowa jest zróżnicowana i bogata architektura budynków mieszkalnych. We wsi znajdują się dziewiętnastowieczne zabytkowe domy mieszkalne i budynki gospodarcze. Wiele domów wyróżnia duża kubatura, masywna konstrukcja i bogate detale architektoniczne oraz wyposażenie (piece, stolarka czy ozdobne werandy). Wśród licznych domostw można zobaczyć dom podcieniowy z pierwszej połowy XIX wieku, który kryje wiele tajemnic, gdzie w podcieniu panuje duch tamtej epoki. Wchodząc na piętro, zobaczyć można dwa różnej wielkości kufry gotowe do wypełnienia – mniejszy do podróży, drugi do gromadzenia wiana.

Anielskość w Aniołowie spotyka się na każdym kroku. Tylko tutaj każdy dom ma swego patrona w postaci anioła na płaskorzeźbie, a na niej oznaczony numer posesji. Sylwetki aniołów są również widoczne na przydrożnych drzewach, a na zmęczonych turystów w małym parku czeka cichy, anielski zakątek.

Geneza powstania produktu

A wszystko zapoczątkowali niezwykli ludzie – grupa aktywnych mieszkańców, która z pietyzmem kulturowym tradycje i zwyczaje. Dbając nie tylko o historię, ale i o przyszłość, niemal wszyscy mieszkańcy chę-

nie pracują na rzecz wsi, potrafią się także razem bawić i pomagać sobie wzajemnie, gdy zajdzie taka potrzeba. Zdeterminowani chęcią zaktywizowania społeczności lokalnej, w 2004 r. założyli Stowarzyszenie, dzięki któremu mogą wpływać na podnoszenie standardu życia w swojej wsi. Następnie w 2005 r. opracowali Plan Odnowy Sołectwa. Świadomi zachodzących zmian chcieli stworzyć swoją „małą ojczyznę”: piękną, zasobną i atrakcyjną.

W ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL zrealizowali projekt **Anielskie smaki – diabelskie atrakcje**, dzięki któremu Aniołowo dołączyło w 2006 r. do elitarnego grona wiosek tematycznych w kraju. Najważniejszą osobą działającą na rzecz lokalnej społeczności, która wykorzystuje w tym celu szerokie możliwości, jakie stwarzają fundusze europejskie, jest współorganizatorka projektu **pani Halina Cieśla** – prezes Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Wsi „Aniołowo” oraz członek Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Łączy Nas Kanał Elbląski”.

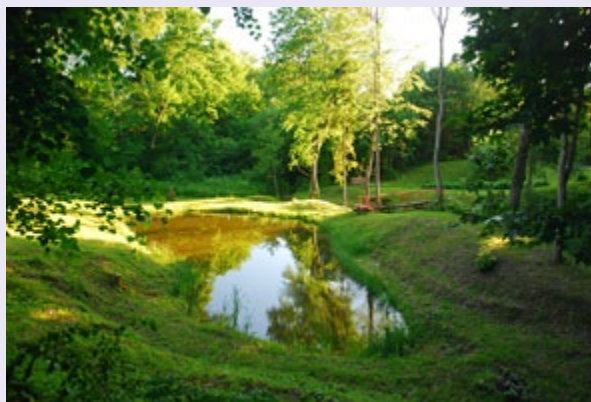
Charakterystyka produktu

Projekt **Anielskie smaki – diabelskie atrakcje** przekształcił zwyczajną wieś w niezwykłą wioskę tematyczną z wykorzystaniem anielskich motywów. Przygotowana przez aniołowian bogata oferta oparta jest na potencjale drzemącym w ludziach i bogactwie przyrodniczym. Wieś słynie z ekologicznej żywności i „anielskich smaków”. Posiada leśną ścieżkę zdrowia – „Szlak aniołów i urokliwych zakątków”, „Zakątek aniołów” w centrum wsi, skansen maszyn rolniczych, anielski plac zabaw oraz Galerię na Płocie, w której prezentowane są prace młodych mieszkańców Aniołowa.

Każdy turysta przyjeżdżający do Aniołowa skorzysta z anielskich smaków i skorzysta z licznych diabelskich atrakcji, do których zalicza się taniec z ogniem. Mniej odważni mogą pójść do lasu i cieszyć się z jego darów. Liczne stawy rybne umożliwiają wędkowanie. W gospodarstwach rolnych można uczestniczyć w pracach sezonowych. Turyści mogą zobaczyć, jak pracuje wysokiej klasy nowoczesny sprzęt rolniczy, albo zapoznać się z tradycyjnymi metodami pracy na roli.

Budynek z płaskorzeźbą anioła, FOT. BARTOSZ RYBACZEWSKI (ARCH. LGD)

Urokliwy zakątek w Aniołowie, FOT. BARTOSZ RYBACZEWSKI (ARCH. LGD)

Goście mogą wziąć także udział w licznych anielskich warsztatach, np. na ceramicznych – każdy ma możliwość ulepienia glinianego anioła, jego wypalenia i udekorowania; na rzeźbiarskich – wykonuje się je z drewna; w „Królestwie koronki u Teresy” można tworzyć anioły z nici, supełków i oczek; a pod czujnym okiem mistrza kucharskiego pieczony jest wiejski chleb czy drożdżowe racuchy, tzw. anielskie ruchańce.

Ponadto turyści mają niepowtarzalną okazję wysłuchania urzekających historii o życiu w anielskiej wsi, a spacerując po Aniołowie mogą podziwiać urokliwie położone domy. Pięknie jest tu nie tylko latem, ale także zimą, kiedy śnieg otula gałęzie drzew, a mróz ściska tak mocno, że aż skrzypi pod nogami. Warto wtedy wybrać się na kulig, a potem przy ognisku zjeść piekielny bigos i wypić kieliszek „diabelskiej kity”.

Grupy docelowe

Piękne widoki, cisza i bogata kolorystyka przyrody mogą być nie tylko natchnieniem dla artystów i rajem dla zakochanych, lecz także wytchnieniem dla wszystkich szukających chwili na refleksję w anielskim zakątku. Oferta jest skierowana do szerokiego grona odbiorców, w tym w szczególności do grup zorganizowanych i rodzin, także dla osób indywidualnych.

W Aniołowie każdy znajdzie coś dla siebie. Dla gości indywidualnych, którzy chcą zabawić w anielskiej wsi na dłuższy czas, przygotowywane jest gospodarstwo agroturystyczne „Anielska Dolina”, które oferuje pięć miejsc noclegowych oraz „nieziemską atmosferę”. Grupy zorganizowane mogą zatrzymać się w pokojach gościnnych dziewiętnastowiecznego Zespołu Pałacowo-Parkowego w Janowie koło Elbląga. Do dyspozycji gości jest 40 miejsc noclegowych, 5 zabytkowych sal, taras, wieża, ogród z altanką, park oraz tajemnicze zakątki starego magazynu zbożowego i stelmachowni.

Sposób funkcjonowania

Aniołowianie mają spore doświadczenie w budowaniu marki swojej wsi. Od lat organizują „Złot Miłośników Aniołów”, który na stałe wpisał się w kalendarz imprez w regionie. Sami prowadzą warsztaty ceramiczne, produkują regionalne pamiątki. Mają swoją anielską pocztówkę i pieczęć oraz „Spacerownik”, czyli przewodnik turystyczny po Aniołowie.

Starsi mieszkańcy wsi uczą gotowania i robótek ręcznych (koronka, haft, palmy, ceramika), wyplatania z wikliny i sznurka oraz przybliżają tajniki rzeźbiarstwa i przekazują historię. Wszyscy pracują na rzecz estetyki swojej miejscowości, zakładają kolorowe klomby, sadzą ozdobne rośliny, opiekują się miejscami publicznymi (przystanki, świetlica i park z zakątkiem aniołów).

Projektem zarządza już wcześniej wspomniana pani prezes Halina Cieśla, w porozumieniu z Radą

Na Targach AGROTRAVEL 2009 w Kielcach, FOT. B. PAŃCZUK

Park w Aniołowie, FOT. BARTOSZ RYBACZEWSKI (ARCH.LGD)

Sołecką, Ochotniczą Strażą Pożarną oraz Klubem Sportowym Pogrom Aniołowo.

Swoją ofertę Aniołowo sprzedaje bezpośrednio przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi „Aniołowo”, które jest także punktem lokalnej informacji turystycznej, jak również poprzez Sieć Wsi Tematycznych „Miejsca z Duszą”, Biuro Turystyczne „Izyda” w Elblągu oraz PTTK Oddział Ziemi Elbląskiej w Elblągu.

Środki na realizację projektu pochodziły z dofinansowania przyznanego w ramach Projektu „EQUAL – upowszechnianie dobrych praktyk na obszarach wiejskich”, z Fundacji „Fundusz Współpracy”. Obecnie projekt finansowany jest ze środków własnych Stowarzyszenia, dotacji z Gminy Pasłęk, Powiatu Elbląskiego, realizacji LSR Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego oraz zarabkowania w ramach Sieci Wiosek Tematycznych „Miejsca z Duszą”.

Znaczenie produktu

Oferta **Anielskie smaki – diabelskie atrakcje** jest wzorcowym produktem, który aktywizuje i integruje lokalną społeczność. Dzięki projektowi rozwija się wieś i przedsiębiorczość. Aniołowo jednak zachowuje swój unikalny charakter związany z tradycyjnym rolnictwem i dziedzictwem kulturowym. Miejsce to znalazło swoją ścieżkę rozwoju, która umożliwia mieszkańcom rozwijanie zainteresowań i umiejętności oraz przynosi dodatkowe dochody.

Produkt wsi tematycznej jest przykładem dobrej współpracy nie tylko organizacji pozarządowych, lecz także całej społeczności i poszczególnych mieszkańców, prywatnych przedsiębiorstw i instytucji publicznych. Dzięki ofercie **Anielskie smaki – diabelskie atrakcje** promowana jest wieś i cały region, co ma wpływ na losy konkretnych ludzi i prowadzi do poprawy jakości ich życia.

Można powiedzieć, że Aniołowo jest innowacyjnym pomysłem na współczesną wieś i doskonałym przykładem na ożywienie gospodarki wiejskiej.

Perspektywy dalszego rozwoju

Produkt turystyczny **Anielskie smaki – diabelskie atrakcje** wymaga ciągłego doskonalenia i wzbogacania go o nowe elementy. Zmusza do dalszej pracy, dlatego mieszkańcy dążą do rozwijania swoich umiejętności, chcą podejmować działania na rzecz rozwoju gospodarstw agroturystycznych wraz z budowaniem ciekawej oferty pobytowej. Kładą też nacisk na potrzebę rozwoju przedsiębiorczości. Natomiast w marzeniach pozostaje modernizacja infrastruktury turystycznej przez strategicznego inwestora zewnętrznego oraz powstanie rozbudowanej bazy gastronomiczno-noclegowej.

Wszystkie działania mieszkańców Aniołowa są podejmowane po to, aby ich wieś była miejscem, „w którym dobrze się odpoczywa, dobrze pracuje, mieszka z dobrymi ludźmi i bezpiecznie czuje” – jak podkreśla pani Halina Cieśla.

Na podstawie materiałów, w tym zdjęć, otrzymanych od Stowarzyszenia „Łączy Nas Kanał Elbląski” LGD w Elblągu oraz informacji dostępnych na stronach internetowych:

www.naszeaniolowo.pl, www.kanal-elblaski-lgd.pl oraz www.ludziesektora.ngo.pl

artykuł opracowała:

Katarzyna Orzechowska

Departament Doradztwa,

Oświaty Rolniczej i Nauki

Tel. 22 623-23-26,

e-mail: Katarzyna.Orzechowska@minrol.gov.pl

Projekty współpracy a korzyści dla obszarów wiejskich

» Choć projekty współpracy, współfinansowane w ramach PROW 2007-2013, często są przedmiotem dyskusji podczas spotkań seminaryjnych i konferencji, to wciąż uważa się, że należy stale zachęcać potencjalnych beneficjentów do realizowania tego typu przedsięwzięć. Dlatego też na łamach Biuletynu KSOW po raz kolejny podejmujemy tę problematykę, tym razem koncentrując się na projektach międzynarodowych, realizowanych na poziomie lokalnych grup działania. Zarówno w pierwszym, jak i w kolejnych wydaniach Biuletynu KSOW w 2012 r. będziemy prezentować przykłady takich praktyk.

Decyzja Komisji Europejskiej o realizacji działania 421 „Wdrażanie projektów współpracy w ramach osi 4 Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013” dała nowe możliwości lokalnym społecznościom, które mogą w znaczącym stopniu wpłynąć na zrównoważony i trwały rozwój obszarów wiejskich. Beneficjentem działania są lokalne grupy działania (LGD), które zostały wybrane do realizacji lokalnej strategii rozwoju (LSR) w ramach PROW 2007-2013. Grupy mogą realizować dwa typy projektów współpracy: międzyregionalne (międzyterytorialne) oraz międzynarodowe (transnarodowe).

Przedmiotem niniejszego artykułu¹ będzie ukazanie potencjalnym beneficjentom możliwości nawiązywania współpracy oraz jej efektów, zarówno z punktu widzenia partnerów, jak i obszarów wiejskich.

Jak zacząć?

Przygotowanie projektów współpracy należy rozpocząć od zaplanowania działań zgodnie z LSR. Ważne jest, aby współpraca przyczyniła się do osiągnięcia określonych celów danego projektu, związanych z założeniami, które LGD zapisała w LSR. Pierwszym krokiem jest wypracowanie pomysłu na projekt współpracy. Kluczowe w tym przypadku staje się przeprowadzenie analizy lokalnych zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, ale przede wszystkim potencjału społecznego, ekonomicznego czy technicznego. Niezbędne jest zidentyfikowanie grup docelowych projektu – podmiotów reprezentujących różne sfery działalności – które będą mogły do współpracy wnieść wiedzę oraz doświadczenie. Wspólnoty sołeckie, koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne czy kółka rolnicze to tradycyjne formy organizacji mieszkańców terenów wiejskich, z którymi warto podjąć współpracę i włączyć je w działania przewidziane w projekcie, bo jak uważają Wilkin, Budzich-Szukała i Saloni², efektywny proces zmian obszarów wiejskich jest niemożliwy bez współpracy wielu aktorów społecznych, w tym ich mieszkańców.

Charakterystycznymi cechami podejścia Leader w polityce obszarów wiejskich, znajdującymi wyraz w realizowanych zadaniach, są: integracja, lokalny wymiar podejmowanych działań oraz zaangażowanie lokalnych jednostek. Potencjał społeczny we współdziałaniu, który można obserwować od momentu uruchomienia wdrażania programu Leader+

¹ Temat projektów współpracy podejmowany był już wcześniej w artykule zatytułowanym: *Projekty współpracy jako jedno z działań osi 4 LEADER w ramach PROW 2007-2013*, który ukazał się w Biuletynie KSOW nr 03/2010.

² J. Wilkin, U. Budzich-Szukała, J. Saloni: *Wizja polskiej wsi – elementy wspólne i różnicujące. Próba syntezy*, w: J. Wilkin (red.), *Polska wieś 2025. Wizja rozwoju*, Fundusz Współpracy, Warszawa 2005, s. 21.

w latach 2004-2006 do chwili obecnej, jest niewątpliwie dużym atutem w rozwoju obszarów wiejskich. Świadczy o tym duża liczba LGD powstałych i funkcjonujących w Polsce w poszczególnych okresach programowania – w II schemacie PPL+ działało 149 grup, natomiast w nowym okresie programowania 2007-2013 jest ich już 336. Doświadczenie i umiejętności mieszkańców wsi zdobyte w wyniku wzięcia udziału w tworzeniu LGD oraz w ich późniejszej działalności mogą zostać wykorzystane przy realizowanych projektach współpracy.

Współpraca międzyregionalna z wielu względów jest korzystna dla partnerów i nie wymaga ponoszenia tak dużych kosztów, które w przypadku znaczących odległości są generowane przez dalekie podróże i transport. Brak jest również barier komunikacyjnych między partnerami, co z kolei eliminuje potrzebę wydawania środków na tłumaczenie dokumentów, kursy językowe itp. oraz pozwala zaoszczędzić czas. Można także mówić o podobnych priorytetach zwartych w LSR w poszczególnych regionach, co ułatwia podjęcie decyzji o wyborze konkretnych partnerów do współpracy. W tym miejscu warto także podkreślić znaczenie nowatorskich rozwiązań dla rozwoju obszarów wiejskich. Rozwiązania o charakterze innowacyjnym, które zostały sprawdzone na danym obszarze, mogą być przeniesione na grunt projektów współpracy. To właśnie współpraca daje szansę skorzystania z szeregu możliwości, które pozwalają nadać nowy wymiar inicjatywom lokalnym.

Przechodząc do projektów międzynarodowych, należy zwrócić uwagę na to, iż wymagają one wielu działań przygotowawczych związanych z nawiązaniem współpracy. Podstawowe działania to wybór partnera, określenie celów współpracy, sposobów komunikacji, a wreszcie przygotowanie kompletnego planu działania. Kolejny krok to ustalenie jasnych i precyzyjnych zasad współpracy, co pozwoli na zminimalizowanie problemów w trakcie realizacji projektu. Nie bez znaczenia jest także wspólny język współpracy oraz fakt, że wszyscy członkowie zespołu potrafią się nim dobrze posługiwać. Należy pamiętać, iż tylko wtedy współpraca przyniesie pozytywne

efekty, gdy prawidłowo dobierzemy partnerów oraz odpowiednio przygotujemy zespół. Niezmiernie ważne jest systematyczne motywowanie, kontrolowanie, a także szkolenie osób zaangażowanych w realizację projektu. Warto tak zaplanować harmonogram, aby działania zostały rozłożone w czasie – pozwoli to na uniknięcie spiętrzenia działań przewidzianych do wykonania w ramach projektu. Należy także podkreślić, że koszty tłumaczenia mogą być zrefundowane ze środków działania „Wdrażanie projektów współpracy”.

Gdzie i w jaki sposób poszukiwać partnerów?

Planując realizację projektu współpracy, należy zebrać dane o potencjalnych partnerach oraz dokładnie przyrzeć się zgromadzonym informacjom, a także przeanalizować dobre praktyki ze zrealizowanych projektów zarówno w Polsce, jak i w pozostałych krajach UE. W tym celu wykorzystać można informacje dostępne na portalu www.ksow.pl, gdzie znajduje się baza LGD oraz baza dobrych praktyk. Warto także prześledzić portal www.enrd.ec.europa.eu – zawierający ogłoszenia o poszukiwaniu partnerów do realizacji projektów współpracy międzynarodowej. Na obu portalach można skorzystać z wyszukiwarki i wprowadzić odpowiednie kryteria wyboru partnera.

Cenne w poszukiwaniu partnera będą także kontakty pozyskane na różnego typu spotkaniach. Przydatne mogą być również materiały z konferencji, seminariów, warsztatów oraz wizyt studyjnych, które zawierają szereg informacji na temat realizowanych projektów. Warto także polegać na rekomendacjach grup, które z danym partnerem już współpracowały przy realizacji projektu.

Korzyści dla obszarów objętych projektami współpracy

Realizacja projektów współpracy pozwala na zdobycie nowych doświadczeń i adaptację dobrych praktyk. Jednak współpraca to nie tylko korzystanie z gotowych, sprawdzonych rozwiązań oraz dostosowywanie ich do potrzeb danego regionu, ale także realizacja

nowych pomysłów na rozwój obszarów wiejskich przez partnerów biorących udział w przedsięwzięciu. Efektem tych działań może być wzrost atrakcyjności LGD uczestniczących w projekcie oraz ich rozwój.

Należy pamiętać, iż współpraca przynosi wiele korzyści, do których niewątpliwie należą³:

- efektywne wykorzystanie wewnętrznych oraz zewnętrznych zasobów i realizacja wspólnych projektów opartych na tych zasobach,
- minimalizacja ryzyka podjęcia błędnych decyzji,
- ułatwienie dostępu do informacji,
- rozwój postaw i zasad demokratycznych,
- zwiększenie integracji społeczności lokalnej,
- ograniczenie zachowań oportunistycznych,
- wzrost zachowań innowacyjnych i ułatwienie wdrażania innowacji,
- rozwój oddolnych inicjatyw obywatelskich.

Współpraca na poziomie lokalnym ułatwia również:

- podnoszenie atrakcyjności regionu,
- budowanie jej pozytywnego wizerunku,
- kreowanie zintegrowanego produktu,
- łagodzenie konfliktów związanych z rozwojem,
- prowadzenie wspólnych działań marketingowych, informacji i promocji,
- tworzenie korzystnego klimatu dla napływu inwestycji,
- ochronę walorów środowiska naturalnego,
- stymulowanie rozwoju infrastruktury technicznej.

Wymienione powyżej korzyści odnoszą się do współpracy lokalnej na poziomie partnerstwa, jednak niektóre z nich mogą uzyskać także partnerzy oraz społeczności zaangażowane w projekt współpracy międzyregionalnej oraz międzynarodowej.

Współpraca na poziomie międzynarodowym daje ponadto możliwość adaptacji nowych rozwiązań or-

Konferencja KSL+, FOT. B. KUCHARSKA

ganizacyjnych i technicznych, pozwala udoskonalić metody pracy, wdrożyć nowe podejścia do rozwiązywania problemów lokalnych. Efekty projektów współpracy mogą być długoterminowe, a nawiązana współpraca pozwala nie tylko na realizację działań przewidzianych w projekcie, ale wpływa również na możliwość np. odbycia staży międzynarodowych przez pracowników LGD i inne osoby zamieszkujące obszar działania grupy.

Program Leader sprzyja procesowi budowania więzi sieciowych i sieciowych struktur organizacyjnych⁴. Tworzenie sieci kontaktów to jedna z zasadniczych cech Leadera. Jak uważa Wasilewski⁵, poszczególne partnerstwa powinny zawiązywać sieci współpracy i wymiany informacji zarówno w ramach kraju, jak i w skali międzynarodowej oraz powinny dzielić się zdobytym doświadczeniem. Przykładem takich inicjatyw mogą być: Kujawsko-Pomorska Sieć Współpracy Leader+, Silesian Leader Network, Grupy

⁴ B. Fedyszak-Radziejowska: *Społeczności wiejskie pięć lat po akcesji do UE – sukces spóźnionej transformacji*, w: J. Wilkin, I. Nurzyńska (red.), *Raport o stanie wsi. Polska wieś 2010*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2010, s. 93.

⁵ K. Wasilewski: *Leader w Polsce – między ideą a rzeczywistością*, w: K. Wasilewski (red.) *Tworzenie partnerstw lokalnych i ich sieci na obszarach wiejskich. Doświadczenia z funkcjonowania programu Leader w Polsce w latach 2004-2009*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2009, s. 141.

³ J. Hadyński: *Strategie zarządzania współpracą*. Wydawnictwo Centralna Baza Danych, Akademia Rolnicza w Poznaniu, Poznań 2006, s. 9.

Stopień realizacji działania 421 „Wdrażanie projektów współpracy”

Tabela: Realizacja działania „Wdrażanie projektów współpracy” w poszczególnych województwach

Województwo	Liczba złożonych wniosków	Wnioskowana kwota pomocy [PLN]	Liczba zawartych umów	Kwota zawartych umów [PLN]	Kwota zrealizowanych płatności [PLN]
Dolnośląskie	3	220 000,00	1	10 000,00	4 000,00
Kujawsko-pomorskie	21	358 430,85	21	315 113,85	275 843,81
Lubelskie	26	2 437 066,02	11	1 065 515,84	133 451,72
Lubuskie	11	985 882,00	4	644 743,64	153 582,37
Łódzkie	25	1 443 811,00	18	449 952,99	82 438,97
Małopolskie	47	1 868 324,21	28	539 155,37	227 452,12
Mazowieckie	27	1 957 495,35	12	345 641,42	28 323,20
Opolskie	7	477 186,98	5	172 706,32	0,00
Podkarpackie	21	1 224 482,60	13	1 253 080,71	326 532,21
Podlaskie	10	486 199,54	8	445 434,98	39 895,67
Pomorskie	6	218 580,08	4	175 367,30	0,00
Śląskie	17	651 047,74	3	20 633,08	20 478,36
Świętokrzyskie	22	790 798,99	21	674 732,65	180 361,94
Warmińsko-mazurskie	16	1 170 761,04	9	470 632,03	34 969,99
Wielkopolskie	24	914 663,03	15	557 116,70	101 929,75
Zachodniopomorskie	21	413 893,71	14	176 732,57	118 826,82
Razem Działanie	304	15 618 623,14	187	7 316 559,45	1 728 086,93

Źródło: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, dane na dzień 31 stycznia 2012 r.

Partnerskie Południowo-Zachodniej Polski, czy Podlaska Sieć LGD, które oprócz wymiany doświadczeń i przepływu informacji pomiędzy partnerstwami wspólnie podnoszą wiedzę i umiejętności, promują program Leader na obszarach wiejskich, realizują wspólne projekty czy wspierają nowo powstałe LGD. Tak dynamiczne sieci współpracy pozwalają w większym stopniu wykorzystać nie tylko ekonomiczny potencjał regionu i lokalną infrastrukturę, ale także zasoby przyrodnicze, położenie geograficzne, dziedzictwo kulturowe, a także kapitał ludzki.

Dotychczasowe doświadczenia ukazują także trudności, które pojawiają się przy realizacji projektów międzynarodowych. Należą do nich, jak wspomniano wcześniej, problemy z komunikacją, brakiem elastyczności ze strony partnera zagranicznego, jak również przeszkody wynikające z różnic kulturowych czy różnych systemów prawnych. Problemem często staje się pojawiające się ryzyko finansowe (wzrost kosztów), dlatego też już na początku warto zastanowić się nad poszukiwaniem funduszy z innych źródeł

niż oś 4 Leader. Środki pozyskane przez LGD mogą pokryć dodatkowe koszty przedsięwzięcia. Wśród innych trudności, na jakie napotykają partnerzy przy realizacji wspólnych przedsięwzięć, znajdują się także⁶:

- różnice w zasadach realizacji i rozliczania projektów w różnych krajach UE,
- trudności z rozpoznaniem intencji partnerów,
- niesolidność partnerów,
- rozproszenie odpowiedzialności,
- nieprecyzyjnie bądź wadliwie skonstruowany projekt,
- nieterminowe wywiązywanie się partnerów z realizacji przypisanych im zadań,
- zmiana priorytetów (przez LGD lub partnerów) w trakcie realizacji projektu.

Z przedstawionych w tabeli danych wynika, iż w ramach działania 421 „Wdrażanie projektów

⁶ A. Futymski, J. Kuba – Przygotowanie projektu współpracy, w: *Projekty współpracy – wymiar międzyregionalny i międzynarodowy*. Wydawnictwo MRIRW, Warszawa 2009, s. 11.

współpracy” najwięcej wniosków złożyły LGD funkcjonujące w województwach: małopolskim (47), mazowieckim (27) i lubelskim (26). Województwo mazowieckie uplasowało się także na pierwszym miejscu pod względem liczby zawartych umów (28), natomiast na drugim miejscu znalazły się województwa kujawsko-pomorskie i świętokrzyskie (21). Najmniej wniosków złożyły grupy działające w województwie dolnośląskim (3), pomorskim (6) i opolskim (7).

Najwyższe łączne kwoty zrealizowanych płatności w ramach przedmiotowego działania uzyskały LGD w województwach: podkarpackim, kujawsko-pomorskim oraz małopolskim. W analizowanym okresie w województwie dolnośląskim zawarto tylko jedną umowę, co przekłada się na dane dotyczące

kwoty zawartych umów oraz kwoty zrealizowanych płatności – które są najniższe ze wszystkich województw. Z przedstawionego zestawienia wynika także, iż w dwóch województwach nie zrealizowano jeszcze żadnych płatności.

Łączna liczba złożonych wniosków (304) oraz zawartych umów (187) może nie jest imponująca, jeżeli weźmie się pod uwagę liczbę LGD funkcjonujących w kraju (336), ale warto pamiętać, że współdziałanie partnerstw staje się coraz bardziej powszechne i za niedługi czas w Polsce liczba projektów współpracy zarówno międzyregionalnych, jak również międzynarodowych może znacząco wzrosnąć.

Karolina Cygan – ZRW, FAPA

Przykłady projektów współpracy międzynarodowej

Spotkanie z naturą 2010

6-10 września 2010 r.

W dniach 6-10 września 2010 r. na obszarze działania Stowarzyszenia „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” (woj. wielkopolskie) oraz Lokalnej Grupy Działania „Przymierze-Jeziorsko” (woj. łódzkie) realizowano projekt współpracy międzynarodowej pt. „Spotkanie z naturą 2010”, w ramach działania 421 „Wdrażanie projektów współpracy”, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Przedsięwzięcie udało się przeprowadzić dzięki współpracy, którą nawiązały polskie LGD z dwoma grupami niemieckimi: LAG Welterbe Oberes Mittelrheintal oraz Lokale Aktionsgruppe Hunsrück z kraju związkowego

Nadrenia-Palatynat. Liderem projektu była Lokalna Grupa Działania „Przymierze-Jeziorsko”.

Wspólna realizacja tego międzynarodowego projektu pokazała, że kontakt z otaczającą nas przyrodą

Fot. Zajęcia w gospodarstwie agroturystycznym Karczma Kaliska

Rajd rowerowy wokół zbiornika Jeziorsko

może stanowić nie tylko bogate źródło wiedzy na temat środowiska naturalnego, ale pozwala również w ciekawy sposób spędzić wolny czas oraz zintegrować młodzież pochodzącą z różnych terenów Polski i Niemiec.

Głównymi celami, jakie założyli sobie partnerzy realizujący to przedsięwzięcie, były: integracja młodzieży oraz edukacja ekologiczna. Skoncentrowano się przede wszystkim na kształtowaniu świadomości ekologicznej młodych ludzi i wpajaniu im zasad racjonalnego wykorzystywania zasobów naturalnych, biorąc pod uwagę znaczenie tych zasad dla zdrowia i życia człowieka. Ponadto istotne w całym przedsięwzięciu było również przedstawienie korzyści płynących ze stosowania różnego rodzaju form aktywnego wypoczynku na łonie natury.

Lokalne grupy zaprosiły do uczestnictwa w projekcie młodzież w wieku 12-16 lat, mieszkającą na terenie, gdzie działają współpracujący ze sobą polscy oraz niemieccy partnerzy. Młodym ludziom umożliwiono zdobycie wiedzy na temat środowiska naturalnego i dobrą zabawę w gronie rówieśników. W sumie w projekcie wzięło udział 30 osób z Polski oraz 14 z Niemiec.

Zajęcia edukacyjne i integracyjne przygotowane dla uczestników projektu odbywały się na terenie działania polskich partnerów: Stowarzyszenia „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” oraz Lokalnej Grupy Działania „Przymierze-Jeziorsko”.

Jedną z pierwszych atrakcji, jakie zapewniono młodzieży, była wizyta w gospodarstwie agroturystycznym „Karczma Kaliska” w Szadku, stanowiącym element zasobów turystycznych obszaru „Krainy Nocy i Dni”. Uczestnicy projektu mogli tu przyjemnie spędzić czas oraz wzajemnie

się poznać poprzez udział w przygotowanych przez organizatorów konkursach i zabawach integracyjnych. Każdy chętny mógł spróbować swoich sił w rozgrywkach sportowych i zabawach ruchowych, prowadzonych na świeżym powietrzu pod okiem instruktorów. Największym powodzeniem cieszyły się m.in. następujące konkurencje: przeciąganie liny, bieg z ciężarkiem, bieg w worku oraz rzuty do celu. Dzięki gościnności gospodarzy uczestnicy projektu obejrzeli również przebywające w gospodarstwie zwierzęta, m.in. konie oraz różnego rodzaju

Rajd pieszy wokół zbiornika Jeziorsko

Zajęcia w gospodarstwie agroturystycznym Karczma Kaliska

ptactwo (ptaki ozdobne i wodne). W trakcie pobytu była również możliwość zwiedzenia znajdującej się na terenie gospodarstwa zagrody ziemiańskiej wraz z kuźnią i spichlerzem. Młodzież z Polski i Niemiec mogła zobaczyć jak wytwarzane były w nich różne narzędzia lub przedmioty codziennego użytku. Ponadto uczestnicy zwiedzili miniskansen maszyn i urządzeń rolniczych, dysponujący kolekcją różnorodnych eksponatów.

Pozostała część zajęć edukacyjnych przebiegała głównie w unikatowym otoczeniu środowiska naturalnego, na terenie obydwu polskich lokalnych grup działania. Należą do niego przede wszystkim obszary leśne wokół miasta Kalisza, okolice rzeki Prosnicy i Warty oraz tereny okalające zbiornik Jezioro.

Młodzież uczestnicząca w projekcie mogła podziwiać piękno polskiej przyrody m.in. podczas spaceru po Leśnej Ścieżce Edukacyjnej „Winiary”. Wzdłuż szlaku rozmieszczone są tablice wizualne, które okazały się bardzo pomocne w przybliżeniu zwiedzającym wiedzy o lesie i za-

sadach jego ochrony, m.in. w zakresie rozpoznawania gatunków drzew iglastych i liściastych oraz obliczania wieku drzew. Przejście szlaku ścieżki dydaktycznej w Lesie Winiarskim pozwoliło nie tylko na ukazanie uroków polskich lasów, lecz także zachęciło młodych ludzi do ich odwiedzania i organizowania w nich aktywnego wypoczynku.

Niepowtarzalną okazję do zaobserwowania unikatowych przykładów fauny i flory stworzył uczestnikom projektu rajd pieszy oraz rowerowy wokół zbiornika wodnego Jezioro. Jest to idealne miejsce do edukacji z zakresu ochrony środowiska ze względu na rezerwat przyrody utworzony na rzece Warty i zbiorniku Jezioro, który jest ostoją ptactwa wodno-

Spacer Leśną Ścieżką Edukacyjną „Winiary”

Uczestnicy projektu

-błotnego. Uczestnicy projektu, podzieleni na mniejsze grupy, mogli wcielić się w rolę obserwatorów przyrody – szczególnie jej okazów występujących na obszarze okalającym Jeziorsko. Młodzież przyglądała się im, szczególną uwagę zwracając na różnorodność gatunków roślin i ptactwa, na stan środowiska naturalnego, stopień jego zanieczyszczenia oraz jego wpływ na atrakcyjność obszaru.

Podsumowanie projektu

Dzięki realizacji międzynarodowego projektu współpracy pt. „Spotkanie z naturą 2010” młodzież pochodząca z różnych obszarów Polski i Niemiec mogła w ciekawy, a zarazem nowatorski sposób zdobywać wiedzę dotyczącą zasad racjonalnego zarządzania lokalnymi walorami przyrodniczymi regionu oraz dzielić się własnymi spostrzeżeniami i doświadczeniami związanymi z edukacją ekologiczną. Na spotkaniu podsumowującym zrealizowane przedsięwzięcie uczestnicy zaprezentowali swoje wnioski i spostrzeżenia na temat stanu środowiska przyrodniczego odwiedzanych obszarów. Przedstawili je w formie prac plastycznych oraz prezentacji multimedialnej.

Justyna Budka
Stowarzyszenie „LGD7 – Kraina Nocy i Dni”

Projekt współfinansowany z działania 421 „Wdrażanie projektów współpracy” PROW na lata 2007-2013 (9.992,59 euro) oraz ze środków własnych (7.239,73 euro).

Zdjęcia do artykułu pochodzą z archiwów Stowarzyszenia „LGD7 - Kraina Nocy i Dni” oraz Lokalnej Grupy Działania „Przymierze-Jeziorsko”

Blżej ekspresji twórczej i tradycji w rejonie pogranicza

19 sierpnia 2010 r. – 18 lutego 2011 r.

» Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Kanał Augustowski i Rospuda” oraz Lokalna Grupa Działania „Druskienniki” zostały powołane po to, aby aktywizować lokalną społeczność, podtrzymywać kulturę i tradycję. Obydwie grupy opierają się na trójsektorowym partnerstwie – publicznym, społecznym i gospodarczym. Kierując się chęcią wymiany doświadczeń oraz potrzebą wzajemnego poznania, wspólnego pokonywania tych samych problemów, podtrzymywania tradycji – dawnych zwyczajów, rzemiosła i kuchni, oba podmioty postanowiły rozpocząć współpracę transgraniczną.

Pierwsze oficjalne spotkanie odbyło się 3 grudnia 2009 r. w Druskiennikach. Każda ze stron zaprezentowała swoją organizację oraz cele i plany działania. W podsumowaniu grupy wyraziły wolę wspólnego przygotowania projektu w ramach Funduszu Małych Projektów Programu Współpracy Transgranicznej Litwa – Polska 2007-2013.

Podczas wizyty studyjnej delegacji LGD Druskienniki na terenie działania „LGD – Kanał Augustowski

i Rospuda” w lutym 2010 r. uroczystie podpisano porozumienie o współpracy, a 18 sierpnia 2010 r. zawarto umowę grantową pomiędzy partnerami a Wiodącą Instytucją Zarządzającą – Stowarzyszeniem „Euroregion Niemen” oraz Instytucją Publiczną „PVC”. Już następnego dnia rozpoczęto realizację projektu „Blżej ekspresji twórczej i tradycji w rejonie pogranicza”, która trwała przez 6 kolejnych miesięcy, do 18 lutego 2011 r.

Głównym celem przedsięwzięcia było wzmocnienie sieci współpracy pomiędzy partnerami oraz rozwój w zakresie kultury. Zamierzenia realizowano poprzez zachęcanie młodzieży do głębszego poznawania kultury i tradycji regionu pogranicza i kraju sąsiada. Ponadto integrowano środowiska twórcze dzięki wspólnym występom scenicznym, wymianie doświadczeń oraz wspieraniu nowych inicjatyw kulturalnych.

Na podstawie zebranych przez etnografów przepisów dań regionalnych oraz tradycyjnych przetworów, na terenie trzech gmin z obszaru „LGD – Kanał Augustowski i Rospuda” i na terenie LGD z Litwy prze-

Podpisanie porozumienia o współpracy, Żarnowo, FOT. MAŁGORZATA MACIĄG

Warsztaty plastyczne w gminie Nowinka, FOT. MAŁGORZATA MACIĄG

prowadzono warsztaty kuchni regionalnej, w których uczestniczyli zarówno mieszkańcy, jak i przedstawiciele partnerów. Dzięki uczestnictwu w tych zajęciach można było uzyskać wiedzę pomocną w prowadzeniu gospodarstw agroturystycznych. Dodatkowo w gminie Nowinka zorganizowano warsztaty plastyczne, dzięki którym młodzież gimnazjalna miała szansę zdobyć nowe umiejętności artystyczne.

Podsumowaniem dorobku zajęć warsztatowych był cykl festynów przeprowadzonych po obu stronach granicy polsko-litewskiej: 9 października 2010 r. w Druskiennikach pod nazwą „Čia Džukija”, 16 października 2010 r. w gminie Augustów „Święto plonów”, 23 października 2010 r. w gminie Nowinka „Bliżej ekspresji twórczej i tradycji” oraz 6 listopada 2010 r. w gminie Płaska „Dary jesieni z pola, lasu

i ogrodu”. Podczas tych imprez degustowano potrawy regionalne, oglądano występy zespołów folklorystycznych z Polski i Litwy. Można było podziwiać piękne ludowe rękodzieło, a także prace wykonane przez młodzież na zajęciach plastycznych.

Aby praca uczestników warsztatów i festynów nie poszła w zapomnienie, wydany został polsko-litewski folder dokumentujący te wydarzenia. Zebrano i zaprezentowano w nim przepisy kuchni

Festyn w Druskiennikach, FOT. MAŁGORZATA MACIĄG

Festyn w Żarnowie, gmina Augustów, FOT. MAŁGORZATA MACIĄG

regionalnej wraz z fotografiami potraw i opisem przygotowania smacznych dań.

Z pewnością doświadczenia związane z realizacją projektu „Bliżej ekspresji twórczej i tradycji w rejonie pogranicza” przyczyniły się do wzbogacenia kulturowego mieszkańców. Nabycie nowych umiejętności, nawiązanie kontaktów oraz wzajemne poznanie się przyczyniło się do rozwoju współpracy transgranicznej. Była to wartościowa lekcja kultury i źródło wiedzy o tradycji narodów zamieszkujących pogranicze.

*Marzena Harasimik
Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania
– Kanał Augustowski i Rospuda”*

Projekt współfinansowany ze środków własnych LGD (5 723,88 euro) oraz z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (32 435,28 euro).

Folder z przepisami kuchni regionalnej,

FOT. MAŁGORZATA MACIĄG

Prezentacja działalności Sekretariatu Regionalnego KSOW Województwa Śląskiego

Dobre praktyki

Współczesna polska wieś zmienia się bardzo szybko. Nieprzerwana modernizacja oraz zachodzące zmiany wskazują na potrzebę zachowania unikalności lokalnego krajobrazu, bogactwa przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego. Istotne jest, by wraz z nowoczesnością nie utracić na wsi tego, co sprawia, że jest atrakcyjna zarówno dla jej mieszkańców, jak i przybyszów z miast, korzystających z jej uroków.

Realizując idee KSOW, Sekretariat Regionalny z województwa śląskiego organizuje, współorganizuje i dofinansowuje różnorodne inicjatywy swoich partnerów, w tym m.in. konferencje, szkolenia, warsztaty, konkursy i seminaria o zasięgu lokalnym, regionalnym, krajowym lub międzynarodowym. Przyczynia się tym samym do coraz efektywniejszego wykorzystania środków PROW 2007-2013 i dynamicznego rozwoju obszarów wiejskich. W niniejszej prezentacji działań SR KSOW Województwa Śląskiego pragnę przedstawić najciekawsze zrealizowane dotychczas działania: wizyty studyjne, konferencje międzynarodowe oraz powołaną w ramach sieci Grupę Tematyczną ds. Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Górskich.

W gospodarce opartej na wiedzy istotna jest wymiana innowacyjnych idei i doświadczeń, a także nawiązywanie kontaktów zawodowych w zakresie tematów stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania na szczeblu europejskim. Udział w wyjazdach studyjnych umożliwia zapoznanie się z dobrymi praktykami na poziomie regionalnym, krajowym i ponadnarodowym. Sekretariat Regionalny

KSOW z województwa śląskiego w ostatnich latach zorganizował kilka wizyt studyjnych do krajów Unii Europejskiej (Portugalia, Republika Czeska, Belgia, Hiszpania, Finlandia, Niemcy) dla swoich partnerów, w tym przedstawicieli:

- lokalnych grup działania,
- hodowców owiec z Beskidu Żywieckiego i Śląskiego,
- Grupy Tematycznej ds. Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Górskich utworzonej w ramach KSOW,
- grup producentów rolnych,
- Śląskiej Izby Rolniczej, a także rolników zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich.

Jednym z pierwszych zorganizowanych przedsięwzięć był wyjazd do Portugalii, który miał na celu zapoznanie przedstawicieli lokalnych grup działania i instytucji współpracujących z SR z projektami realizowanymi w ramach programu Leader. W ramach wyjazdu, który odbył się w listopadzie 2009 r., zaplanowano spotkania m.in. z przedstawicielami portugalskich lokalnych grup działania. Uczestnicy wyjazdu odwiedzili także gospodarstwa agroturystyczne, Centrum Geologii, park kempingowy oraz Centrum Rzemiosła, które powstały w poprzednim okresie programowania.

Kolejny wyjazd studyjny miał miejsce w październiku 2010 r. Tym razem Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Śląskiego zorganizował jednodniowy wyjazd do Rožnově pod Radhoštěm w Republice Czeskiej dla hodowców owiec z Beskidu Żywieckiego i Śląskiego. Uczestnicy zwiedzili skansen „Valasske

Muzeum v Prirode” w Rožnově, prezentujący kulturę materialną Wałachów – ludu pasterskiego, od XVI wieku zamieszkującego wrota Beskidów oraz „Little Wooden Town”. Punktem kulminacyjnym wyjazdu studyjnego było spotkanie z przedstawicielami związku hodowców owiec i kóz w Republice Czeskiej oraz organizacji reprezentującej projekt Konwencji Karpackiej w miejscowości Kosariska.

W kwietniu 2011 r., w ramach działań Grupy Tematycznej ds. Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Górskich, Wydział Terenów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego we współpracy z Biurem Regionalnym Województwa Śląskiego w Brukseli zorganizował wyjazd studyjny do stolicy Belgii. Wizyta miała na celu wymianę poglądów i zaobserwowanie dobrych praktyk w zakresie rozwoju obszarów górskich. Udział w licznych spotkaniach umożliwił nawiązanie współpracy międzyinstytucjonalnej, międzyterytorialnej i transnarodowej.

W ubiegłym roku współpracę z Wydziałem Terenów Wiejskich nawiązała hiszpańska fundacja Intercoop, która zrzesza prawie 200 spółdzielni rolniczych działających na obszarach wiejskich w regionie Walencji, w szczególności w prowincjach Castellón i Alicante. Fundacja jest organizacją non-profit, a jej celem jest m.in. aktywizacja społeczna i gospodarcza rolników. Głównym przejawem działalności fundacji jest wsparcie spółdzielni rolniczych w ich aktywności komercyjnej, szerzenie idei współpracy, wymiana wiedzy i doświadczeń oraz dostawa usług. Nawiązana współpraca pozwoliła na zorganizowanie wyjazdu studyjnego dla przedstawicieli grup producentów rolnych z terenu województwa śląskiego. Udział w wizycie studyjnej umożliwił im pogłębienie wiedzy dotyczącej zagadnień z zakresu polityki rozwoju obszarów wiejskich, a także zachęcił do czerpania z praktyki innych podmiotów.

W czerwcu ubiegłego roku Sekretariat Regionalny KSOW, w odpowiedzi na propozycję lokalnych grup działania z terenu województwa śląskiego, zorganizował wyjazd studyjny do Finlandii, które-

Wyjazd studyjny do Czech, FOT. ARCHIWUM SR KSOW WOJ. ŚLĄSKIEGO

go celem było uczestnictwo w międzynarodowym seminarium pn. „LAGs Global Networks Seminary”, zorganizowanym przez Europejskie Stowarzyszenie Leader dla Rozwoju Obszarów Wiejskich (ELARD) oraz spotkanie z przedstawicielami fińskiej Lokalnej Grupy Działania Aktiivinen Pohjois-Satakunta. Uczestnikami wyjazdu studyjnego byli przedstawiciele: lokalnych grup działania, sieci Silesia Leader Network, Zarządu Województwa Śląskiego, Sejmiku Województwa Śląskiego oraz Sekretariatu Regionalnego KSOW.

W październiku ubiegłego roku Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Śląskiego we współpracy ze Śląską Izbą Rolniczą zorganizował wyjazd studyjny do instytucji rolniczych w Bawarii (Niemcy), w którym wzięło udział 45 osób. Umożliwił on uczestnikom zebranie informacji o systemach prowadzenia szkoleń doskonalących, pozwolił na przybliżenie technologii produkcji ekoenergii oraz nowych technologii upraw polowych, obejmujących także nowoczesne agregaty maszynowe. W trakcie pobytu uczestnicy zostali poinformowani o specyficznych uwarunkowaniach organizacyjnych, które wynikają z różnych kierunków prowadzonej działalności gospodarczej na terenie Bawarii. Ponadto wyjazd pozwolił także na wymianę wiedzy i doświadczeń zawodowych dotyczących możliwości rozwoju produkcji biopaliw i ich wykorzystania w energetyce w warunkach polskich.

Wyjazd studyjny do Finlandii, FOT. ARCHIWUM SR KSOW WOJ. ŚLĄSKIEGO

W tym samym miesiącu Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Śląskiego zorganizował wyjazd studyjny do prywatnej mikrobiogazowni w Studzionce oraz do biogazowni „Farma Stonawa” w Czechach. Wyjazd był częścią szkolenia prowadzonego wraz ze Śląskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Częstochowie, podczas którego szczególny nacisk położono na możliwości pozyskania i wykorzystania biogazu rolniczego oraz przedstawienie dobrych praktyk dotyczących ochrony środowiska naturalnego na obszarach wiejskich. Uczestnikami wyjazdu byli przede wszystkim rolnicy zainteresowani zastosowaniem odnawialnych źródeł energii w swoich gospodarstwach oraz osoby związane z sektorem rolnym działające na terenie województwa śląskiego.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Śląskiego odgrywa także znaczącą rolę w upowszechnianiu wiedzy poprzez organizację m.in. seminariów i konferencji.

W kwietniu 2011 r. w Pszczynie odbyła się Międzynarodowa Naukowa Konferencja Pszczelarska poświęcona upamiętnieniu 200. rocznicy urodzin wybitnego śląskiego pszczelarza i naukowca ks.

dr. Jana Dzierżona. W ramach konferencji zorganizowane zostały sesje plenarne i posterowe w kilku blokach tematycznych oraz spotkania towarzyszące. Głównymi zagadnieniami poruszonymi podczas wykładów były: hodowla i genetyka pszczół, gospodarka pasieczna, choroby i zatrucia pszczół, pożytki pszczele oraz apiterapia.

W październiku 2011 r. w kompleksie pałacowo-parkowym w miejscowości Koszęcin odbyła się międzynarodowa konferencja zatytułowana: „Podejście Leader po 2013 roku wobec nowych wyzwań dla rozwoju obszarów wiejskich Europy”. Celem spotkania było wypracowanie założeń dotyczących funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w latach 2014-2020 – ich głównych założeń, zasad i obszarów wsparcia. W konferencji reprezentowanych było ponad 20 krajów, m.in. Wielka Brytania, Francja, Austria, Grecja oraz Litwa. W sumie w spotkaniu wzięło udział 140 przedstawicieli instytucji zajmujących się tematyką wdrażania podejścia Leader, w tym uczestnicy z lokalnych grup działania, Komisji Europejskiej, ministerstw państw członkowskich UE, krajowych i regionalnych sieci

LGD oraz organizacji rolniczych. W trakcie spotkania odbyły się również imprezy towarzyszące, m.in. targi współpracy Silesian Leader Network połączone z prezentacją stoisk lokalnych grup działania z terenu województwa śląskiego. Międzynarodowa konferencja została zorganizowana wspólnie przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Samorząd Województwa Śląskiego oraz Śląski Związek Gmin i Powiatów w ramach polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej. Honorowy patronat nad konferencją objął Bronisław Komorowski, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej oraz prof. Jerzy Buzek, Przewodniczący Parlamentu Europejskiego. W jej przygotowanie włączyło się wielu partnerów krajowych i zagranicznych – m.in. Europejskie Stowarzyszenie ELARD oraz Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich (FAOW). Konferencja była również wspierana przez Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Obszarów Wiejskich (ENRD).

Mając na względzie identyfikację dobrych praktyk, upowszechnianie wiedzy i nawiązywanie współpracy międzynarodowej, Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Śląskiego powołał w 2010 r. Grupę Tematyczną ds. Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Górskich. Nadrzędnym celem funkcjonowania Grupy Tematycznej jest przede wszystkim prowadzenie działań, które przyczynią się do utrzymania bądź odtworzenia bioróżnorodności w środowisku naturalnym obszarów górskich i zachowanie jego dziedzictwa kulturowego. Ponadto do zadań Grupy należeć będzie budowa sieci współpracy między instytucjami, organizacjami pozarządowymi i gminami zainteresowanymi zrównoważonym rozwojem obszarów górskich, a także kształtowanie świadomości społecznej odnośnie dużego znaczenia obszarów górskich jako dobra wspólnego. Zajmować się będzie ona również identyfikacją dobrych praktyk w rozwoju obszarów górskich, ich analizą i rozpowszechnieniem informacji na ten temat. Pierwsze spotkanie Grupy Tematycznej poświęcone było w dużej mierze zagadnieniom związanym z różnorodnością biologiczną Karpat i możliwościami jej ochrony, wyznaczeniem prio-

Konferencja pszczelarska, FOT. ARCHIWUM SR KSOW WOJ. ŚLĄSKIEGO

rytetów oraz wypracowaniu wspólnych rozwiązań dotyczących możliwości wdrożenia Instrumentu Finansowego LIFE+. W prace Grupy zaangażowało się również Biuro Regionalne Województwa Śląskiego w Brukseli.

Powyższe działania to tylko nieliczne z tych, które realizuje Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Śląskiego. W naszym regionie podejmuje się wiele inicjatyw mających na celu poprawę jakości życia na obszarach wiejskich oraz aktywizację społeczności lokalnej. Na uwagę zasługują różnorodne konkursy, m.in. na najlepsze gospodarstwo ekologiczne, na najlepsze gospodarstwo agroturystyczne, czy konkurs fotograficzny, które co roku cieszą się dużym zainteresowaniem. Warto wspomnieć też o licznych publikacjach wydawanych i sfinansowanych ze środków KSOW. Są to na przykład broszury prezentujące lokalne grupy działania, grupy producentów rolnych oraz grupy producentów owoców i warzyw w województwie śląskim, a także listę zalecanych odmian do uprawy w województwie śląskim w latach 2010 i 2011. Wydana została również publikacja pt. „Podejście Leader w województwie śląskim” w wersji polsko- i angielskojęzycznej.

Sekretariat Regionalny KSOW bez wątpienia odgrywa znaczącą rolę w integracji środowisk wiejskich w województwie śląskim. Obecnie w Sieci uczestniczy ponad 100 partnerów, a zainteresowanych współpracą podmiotów wciąż przybywa.

Wydarzenia w regionach

» Międzynarodowe Targi Przemysłu Spożywczego, Rolnictwa i Ogrodnictwa Grüne Woche, czyli Zielony Tydzień, to największe i najważniejsze w Europie spotkanie przedstawicieli branż związanych z rolnictwem, produkcją żywności i turystyką wiejską, które co roku przyciąga do Berlina tłumy zwiedzających. Podczas tegorocznych targów, trwających od 19 do 28 stycznia, polskie regiony promowały swoje przysmaki pod wspólnym hasłem „Polska schmeckt!” – „Polska smakuje!” oraz pod patronatem Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Rodzime produkty prezentowane były w formie kulinarnej podróży przez najsmaczniejsze wyroby regionalne z całego kraju. Każdy, kto zdecydował się odwiedzić berlińską imprezę, mógł znaleźć coś dla siebie – skorzystać z bogatej oferty produktów tradycyjnych i obejrzeć występy zespołów ludowych z różnych regionów Polski i Europy. W 77. edycji targów Grüne Woche wzięło udział 1624 wystawców z 56 krajów. Tegoroczne targi cieszyły się dużym zainteresowaniem wśród zwiedzających. W sumie odwiedziło je ponad 420 tysięcy osób, co dało rekordową liczbę w ciągu ostatnich czterech lat.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Dolnośląskiego

Dolny Śląsk na Międzynarodowych Targach Rolno-Spożywczych Internationale Grüne Woche 2012 w Berlinie

Tradycyjnie już zaprezentowaliśmy produkty z Dolnego Śląska na Targach Grüne Woche 2012, należących do najważniejszych spotkań producentów i przetwórców żywności z całego świata. Zaoferowaliśmy szeroką paletę produktów: chleb z młyna żytni na zakwasie, lokalne wyroby wędliniarsko-garmażeryjne, miody pszczele, ogórki i kapustę kwaszoną, szparagi marynowane. Były słodycze, chrupki kukurydziane, a także tłoczone soki owocowe i owocowo-warzywne bez dodatku wody, cukru i konserwantów. Dolny Śląsk słynie z wywodzącej się ze średniowiecza hodowli karpia. Nie mogło go zabraknąć! Dużą popularność zyskały produkty wykorzystywane w diecie Dr. Budwig: olej lniany budwigowy nieoczyszczony, len mielony oraz siemię lniane budwigowe złociste.

FOT. ARCH. SR KSOW WOJ. DOLNOŚLĄSKIEGO, IGW

Miłośnicy nabiału smakowali sery kozie wytwarzane metodami ekologicznymi. Pyłek pszczeli i przetwory z cukinii w marynacie z chili to również produkty z naszego regionu prezentowane podczas targów. Zainteresowaniem wśród zwiedzających cieszyły się wyroby rękodzieła, w tym z filcu. Wiele osób skorzystało z okazji uzupełnienia zastawy stołowej produktami z ceramiki bolesławieckiej. O sukcesie

ekspozycji zadecydowała współpraca w ramach Sieci wystawców – Lokalnych Grup Działania: Partnerstwo Izerskie, Ślężanie i Qwsi oraz poszczególnych lokalnych producentów. O współpracy partnerów KSOW w regionie i najciekawszych inicjatywach realizowanych przez dolnośląskie LGD dowiedzieli się wszyscy obecni na prezentacji zorganizowanej w dniu 26 stycznia br. na stoisku Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich. Osoba reprezentująca Sekretariat Regionalny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w województwie dolnośląskim wraz z LGD Partnerstwo Izerskie przedstawiła najciekawsze przykłady aktywności na obszarach wiejskich Dolnego Śląska, podejmowane w ramach Sieci i Leadera. Wspólnie z Bożeną Mulik – prezesem Stowarzyszenia – zaprezentowała projekt nt. „Produkty lokalne, regionalne pod hasłem Izerskie Smaki”. Prezentacji towarzyszyła degustacja m.in. „świnki pieczonej po zaciszańsku”, „czarnych gołąbków kruszeńskich”. Smakowano również „gęś nadziewaną

Prezentacja na stoisku DG AGRI, FOT. ARCH. SR KSOW WOJ. DOLNOŚLĄSKIEGO

nalesnikami” oraz „ciasteczka z wróżbą”. Obecna na stoisku wiceminister gospodarki Ilona Antoniszyn-Klik poparła aktywność mieszkańców obszarów wiejskich Dolnego Śląska, szczególną uwagę poświęcając aktywności kobiet na wsi.

Zespół „Smolniczanie” ze Smolnika w gminie Leśna rozbawił zgromadzoną publiczność, prezentując utwory folklorystyczne regionu.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Lubelskiego

Lubelszczyzna na Targach Grüne Woche w Berlinie

Utworzenie Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich umożliwiło samorządowi województwa lubelskiego wyjazd na 77. Międzynarodowe Targi Przemysłu Spożywczo-Rolnego oraz Ogrodnictwa Grüne Woche. Stoisko promocyjne merytorycznie przygotowane zostało przez Departament Rolnictwa i Środowiska, natomiast sfinansowane ze środków Sekretariatu Regionalnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Lubelskiego.

Celem uczestnictwa w targach była promocja rodzimych produktów spożywczych, naturalnych i ekologicznych, jak również działań związanych z rozwo-

jem rolnictwa i agroturystyki na Lubelszczyźnie. Liczne spotkania i rozmowy z przedstawicielami innych krajów stały się okazją do nawiązania nowych i umocnienia już istniejących kontaktów. Różnorodność naszego regionu podkreśliłmy poprzez zaprezentowanie

FOT. ARCH. SR KSOW WOJ. LUBELSKIEGO

barwnej oferty turystycznej, która wzbudziła spore zainteresowanie wśród gości zwiedzających targi. Przedstawiliśmy także bogatą propozycję wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych.

Na targi Grüne Woche 2012 Departament Rolnictwa i Środowiska przygotował stoisko, na którym zagościły produkty żywnościowe z województwa lubelskiego, udostępniano liczne materiały promocyjne zawierające zarówno ogólne dane o regionie, jak i informacje dotyczące walorów turystycznych Lubelszczyzny. Nasze wspaniałe przysmaki cieszyły się dużym zainteresowaniem odwiedzających, a na szczególną uwagę zasłużyły: wędliny, przetwory z ryb, smakowite miody, przetwory mleczne, mrożonki, paluszki, makarony, wyśmienite ciasta oraz miody pitne. Lubelskie rarytasy na naszym stoisku zaprezentowały: Spółdzielnia Mleczarska w Rykach, Zakład Mleczarski Sp. z o.o. w Łaszczowie, Mleczarnia Michowianka z Michowa, OSM Krasnystaw – producenci wyrobów mleczarskich, Lubella z Lublina, mająca w swoim asortymencie makarony, paluszki oraz płatki śniadaniowe, Herbapol z Lublina ze wspaniałymi herbatkami ziołowymi, chłodnia AGRAM z Lublina z mrożonkami oraz pasieka Pana Mieczysława Janika z Pszczelej Woli z miodami. Promowały się także: cukiernia Zaniewicza „Allnet” Sp. z o.o. z Międzyrzecza Podlaskiego z przepyszными sękaczami, cukiernia Marii Siej z Lubartowa, oferująca smakowite makowce lubartowskie i paszteciki z grzybami, Spółdzielnia Pszczelarska Apis w Lublinie z wyśmienitymi miodami pitnymi, Gminna Spółdzielnia z Baranowa z wyrobami wędliniarskimi. Zaprezentowało się także Zrzeszenie Producentów Owoców „Stryjno-Sad”

z owocami oraz Gospodarstwo Rybackie „Pustelnia” Sp. z o.o. z Opola Lubelskiego wytwarzające szynkę i wędzone dzwonka z karpia. Ponadto mogliśmy podziwiać przedstawicieli Gminy Fajslawice oraz Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Gminy Fajslawice, którzy zaprezentowali pokaz gotowania oraz degustację zupy chłopskiej nagrodzonej Perłą 2011.

Województwo lubelskie promowane było w ramach prezentacji polskich regionów i polskiej żywności – zorganizowanej wspólnie z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Polska obecność na targach odbywała się tak jak w zeszłym roku pod hasłem „Polska schmeckt!”, czyli „Polska smakuje!”. Tradycyjne polskie smaki można było poznać podczas kulinarnej podróży, w trakcie której pokazano dziedzictwo kulinarne, kulturowe oraz liczne atrakcje turystyczne Polski, w tym barwną ofertę agroturystyczną. Poprzez prezentację na naszym stoisku narodowym i regionalnym tradycyjnej, polskiej żywności, w postaci kulinarnej podróży chcieliśmy zachęcić wszystkich zwiedzających, aby sami udali się w taką podróż na Lubelszczyznę, zasmakowali tradycyjnych produktów, a następnie zabrali nasze niezwykle smaczne rarytasy do swoich krajów. Z tego względu, że Polska jest jednym z największych eksporterów jabłek na świecie, to właśnie ten owoc z polskich sadów stał się nie tylko elementem przewodnim naszego stoiska narodowego, lecz również symbolem wszystkich działań promocyjnych związanych z udziałem w targach. Tak więc smakowitymi jabłkami częstowani byli goście, rozdawane były one także na konferencjach, licznych spotkaniach oraz na naszym wspaniałym prezentującym się stoisku.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Lubuskiego

Grüne Woche – stoisko woj. lubuskiego

Do tradycji Zielonego Tygodnia należy przede wszystkim smakowanie, smakowanie i jeszcze raz

smakowanie, w tym roku ponad 100 000 przysmaków z różnych, czasem bardzo odległych krajów. Innymi słowy targi w Berlinie to kulinarna podróż

dookoła świata, ze szczególnym wskazaniem na wystawę z Polski oferującą wiele atrakcji. Produkty z ekologicznych upraw, kulinarne specjały i potrawy regionalne przyciągały zapachem, a na seminariach informowano na temat zasad zdrowego odżywiania. Na stoisku naszego województwa zaprezentowali się: browary Edi oraz Witnica z piwem niepasteryzowanym; Lubuski Związek Pszczelarzy reprezentowany przez Ignacego Żeglenia, Gospodarstwo rolno-pszczelarskie Dudek oraz Gospodarstwo Pszczelarskie Rutkowiak, które promowały smaki lubuskiego miodu; z kapustą kiszoną, ogórkami oraz innymi przysmakami przyjechał Henryk Sondej; Firma Terra-Plant prezentowała tłoczone soki owocowe; Firma Madaks Stanisław Mikanowicz przywiozła swój specjał, czyli szynkę zapiekaną w cieście chlebowym; Jolanta i Paweł Pazdrowscy z Gospodarstwa Rolnego Borowiecka Łąka zachęcali do zakupu serów kozich; PHU Balcerzak jak co roku wystawiło się ze swoimi pysznymi kabanosami drobiowymi oraz wędlinami naturalnymi; Stowarzyszenie Nasz Budachów kusiło gości zapachem domowych pierogów, a Towarzystwo Polesia i Białkowa – swojskim chlebem. Nie zabrakło również kwaterodawców – atuty i smaki naszego regionu prezentowały: Gospodarstwo rolno-agroturystyczne Dereniówka, Gospodarstwo agroturystyczne Dolatówka, Barbara i Edward Czerwonka – Gospodarstwo Ekologiczne Agatka oraz Ośrodek Wczasowy Kormoran.

Oprócz wystawców nasze stoisko odwiedził między innymi Marek Sawicki – Minister Rolnictwa i Roz-

woju Wsi. Na targach zobaczyć można było wystawę poświęconą rolnictwu i leśnictwu. Zwiedzających – zwłaszcza tych najmłodszych – cieszyły odwiedziny w halach wypełnionych żywymi zwierzętami, takimi samymi, jakie znajdują się w dzisiejszych gospodarstwach rolnych, a więc krowami, świniami, kozami i baranami. Specjalnie dla najmłodszych gości targów przygotowany został wybieg ze zwierzętami domowymi, wśród których można było obejrzeć i pogłaskać m.in. koty i psy. Dużą powierzchnię wystawienniczą zajął dział ogrodniczy, gdzie przedstawiono nowości dotyczące kwiatów oraz innych roślin ogrodowych. Zwiedzających halę kwiatową czekała rzadka okazja: poczuć zapach wiosny w środku zimy.

Stoisko województwa lubuskiego przyciągało uwagę zwiedzających bogatą ofertą produktów regionalnych, przygotowanych przez lokalnych wystawców. Degustacje serów, piwa, soków, wspaniałych domowych wędlin czy miodu były doskonałą okazją do nawiązania kontaktów z klientami i znalezienia potencjalnych odbiorców.

Targi Grüne Woche są niebywałą okazją do promocji produktów regionalnych na terenie Niemiec, jak również do zaprezentowania polskich regionów, kultury i lokalnych tradycji. Niewątpliwie uczestnictwo w Międzynarodowych Targach Grüne Woche daje wiele korzyści, nie tylko materialnych, ale jest również szansą na wymianę doświadczeń, nawiązywanie nowych kontaktów i rozpoczęcie współpracy międzyregionalnej.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Łódzkiego

Łódzkie w Berlinie

Początek roku dla Sekretariatu Regionalnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Łódzkiego upłynął pod znakiem promocji regionu. Dwukrotnie, najpierw w styczniu, później w lutym, delegacja

przedstawicieli województwa łódzkiego odwiedziła Berlin, aby zaprezentować na arenie międzynarodowej produkty spożywcze najlepszej jakości i pokazać, jak wiele ma do zaoferowania ten region.

Oferta artykułów dostępnych podczas Zielonego Tygodnia była niezwykle bogata. Warto było odwiedzić targi nie tylko ze względu na świeże produkty różnego rodzaju, ale także maszyny, wyposażenie i urządzenia produkcyjne dla rolnictwa i ogrodnictwa oraz mnóstwo innych artykułów i ofert. Na stoisku regionu łódzkiego można było skosztować pieczywa, wędlin i miodów. Nie brakowało też soków owocowych, przetworów warzywnych i piwa, będących produktami tradycyjnymi. W tym roku 9 firm utwierdziło odwiedzających w przekonaniu, że łódzkie smakuje wyśmienicie. Degustacje odbywały się wraz z folklorystycznymi występami kapeli podwórkowej „Szadkowiacy”, co znacznie podniosło atrakcyjność stoiska.

Pod znakiem promocji owoców i warzyw minął także pierwszy tydzień lutego. Kolejnymi, niezwykle ważnymi i popularnymi targami są Międzynarodowe Targi Fruit Logistica. Są to znane na całym świecie targi branży owocowo-warzywnej, istotne dla rozwoju tej gałęzi gospodarki. W ofercie wystawców znalazły się nieprzetworzone, a także suszone owoce i warzywa, orzechy, przyprawy, bioprodukty. Prezentowany był również sprzęt związany z dystrybucją żywności, tj. pakowaniem, magazynowaniem, transportem i przeładunkiem. W tym roku Łódzkie reprezentowa-

FOT. ARCH. SR KSOW WOJ. ŁÓDZKIEGO

ło 5 firm działających w branży owocowo-warzywnej: Pieczarka Centrum Sp. z o.o., Elita Grupa Producentów Owoców Sp. z o.o., PPH Biofluid, Spółdzielnia Producentów Sadeks, Applex Sp. z o.o. Producenci zabrali ze sobą wspaniałe produkty, które zachęcały zwiedzających do odwiedzania stoiska i poznawania regionu łódzkiego z jego smacznej strony.

Berlińskie targi są doskonałą okazją do promocji lokalnych marek i nawiązania bezpośrednich kontaktów handlowych na skalę międzynarodową. Korzystają z tego także łódzcy przedsiębiorcy, dzięki temu region staje się coraz lepiej rozpoznawany na świecie.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Pomorskiego

Polska smakuje! – pomorskie rarytasy na Targach Grüne Woche

Pomorskie specjały podczas Targów Grüne Woche promowali członkowie Sieci Dziedzictwa Kulinarnego z województwa pomorskiego, m.in. Spółdzielnia Mleczarska „Skarszewy” – mająca w swym asortymencie pyszne sery i masło, Pasieka Dębowa z Dębogórza – wytwarzająca miody z dodatkiem owoców i bakalii, przedsiębiorstwo Drobgen z Sierakowic – producent naturalnych wyrobów z gęsi i kaczki, Ka-

pituła Kulinarna Gdańskie Smaki – prezentująca na targach gdańskie pralinki marcepanowe oraz browar Amber z Bielkówka – jeden z najnowocześniejszych wśród małych i średnich browarów w Polsce, producent piw opatrzony znakiem Ministerstwa Rolnictwa „Poznaj Dobrą Żywność”.

Promocję pomorskich produktów wspierał występami kaszubski dziecięcy zespół regionalny „Niezabotci” z gminy Stężyca.

Nasze stoisko cieszyło się dużym zainteresowaniem. Odwiedzający mogli tu nie tylko spróbować najlepszych

pomorskich specjałów, przede wszystkim produktów regionalnych i tradycyjnych, lecz także uzyskać informację na temat miejsc, które warto odwiedzić na Pomorzu, zapoznać się z ofertą wypoczynkową i kulturalną.

Targi były nie tylko elementem promocji, ale też okazją do wymiany wiedzy i doświadczeń w zakresie produkcji żywności wysokiej jakości oraz stworzyły możliwość nawiązania kontaktów handlowych z partnerami z całej Europy. Delegacja województwa pomorskiego – które reprezentowali m.in. członek Zarządu Czesław Elzanowski, radni Sejmiku Województwa Pomorskiego Mirosław Batruch i Piotr Gontarek oraz dyrektor Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Justyna Durzyńska – odbyła wiele spotkań, m.in.

FOT. ARCH. SR KSOW WOJ. POMORSKIEGO

z polskimi wystawcami z innych województw, a także z przedstawicielami Okręgu Środkowej Frankonii – regionu partnerskiego województwa pomorskiego.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Województwo Warmińsko-Mazurskie na Targach Grüne Woche 2012

Wśród dwunastu samorządów województw z Polski biorących udział w prestiżowej imprezie Grüne Woche 2012 nie zabrakło przedstawicieli z województwa warmińsko-mazurskiego. Jako region uczestniczyliśmy w tej znamienitej imprezie targowej po raz drugi. Stoisko Warmii i Mazur przedstawiło bogatą ofertę regionalnych firm branży rolno-spożywczej, specjalizujących się w produkcji żywności tradycyjnej i naturalnej.

Do odwiedzania naszego stoiska zachęcały lokalne grupy działania z regionu, które zadbały o aranżację wystawy prezentującej dziedzictwo kulturowe Warmii i Mazur.

Oficjalne rozpoczęcie targów nastąpiło 20 stycznia 2012 r. Tuż po otwarciu Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Marek Sawicki, odwiedził wszystkie polskie stoiska, a następnie spotkał się z przedstawicielami delegacji poszczególnych województw.

W pierwszych dniach trwania targów, z ramienia samorządu województwa stoisko odwiedził pan Jarosław Marek Słoma – Wicemarszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego, który podjął Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi podczas wizyty na naszym stoisku. Na powierzchni wystawienniczej Warmii i Mazur swoje produkty spożywcze promowali: Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Olecku, Pasieka Tkaczuk z Grzegórzek k. Nidzicy, Zakład Produkcyjno-Handlowy „Mark” z Giżycka, Tradycyjna Wędzarnia Warmińska Jarosław Jerzy Parol z Kaborna k. Olsztyna, Mazurskie Miody ZPH Karolina Bogdan Piasecki z Tomaszkowa k. Olsztyna, Spółdzielnia Producentów Drobiu „Marpol” ze Szvarcenowa k. Iławy.

Stoisko Warmii i Mazur przyciągało wzrok ciekawym i kolorowym wystrojem. Dodatkową atrakcją były występy twórców i zespołów ludowych. Stanowiły one żywy przekaz dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur prezentowany przez dwie Lokalne Grupy Działania z naszego regionu: Związek Stowarzyszeń na Rzecz Rozwoju Gmin Północnego Obsza-

FOT. ARCH. SR KSOW WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

ru Wielkich Jezior Mazurskich (LGD9) oraz Stowarzyszenie „Łączy Nas Kanał Elbląski” Lokalna Grupa Działania w Elblągu przy udziale Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Wsi Aniołowo.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Małopolskiego

Wyjazd studyjny do Austrii zorganizowany dla małopolskich grup producentów rolnych

W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby podejmowanych działań informacyjnych mających na celu uświadomienie szerokiej grupie producentów rolnych, jakie korzyści płyną z podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych w dziedzinie produkcji rolnej i w zakresie jej komercjalizacji. Efektem tych inicjatyw jest realny wpływ na kształt tworzącego się rynku artykułów rolnych i zdobycie w nim udziału.

Aby pobudzić ten trend na terenie województwa małopolskiego Sekretariat Regionalny KSOW zorganizował wyjazd studyjny dla przedstawicieli grup producentów rolnych do Austrii, który odbył się w dniach

Z wielkim zainteresowaniem i podziwem goście oglądali nasze stoisko. Wystawione do degustacji i sprzedaży wyśmienite wyroby warmińsko-mazurskich firm branży rolno-spożywczej cieszyły się wielkim powodzeniem wśród gości odwiedzających targi. Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Aniołowo zajęło III miejsce wśród polskich wystawców w kategorii najbardziej sprawnej i otwartej na klienta firmy. Wyróżnienie to przyznała redakcja „Twoja Gazeta Berlin”, portal internetowy polacywberlinie.pl i rockinberlin.pl.

Stoisko wystawiennicze zorganizował Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Wyjazd sfinansowany został ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

od 6 do 9 listopada 2011 roku. Podstawowym założeniem i celem wyjazdu było zapoznanie się z funkcjonowaniem grup producentów rolnych, systemem doradztwa rolniczego, wykorzystaniem środków unijnych na rozwój produkcji rolnej w Austrii.

Pobyty rozpoczął się spotkaniem w Austriackiej Izbie Rolniczej w Wiedniu, gdzie grupa została wprowadzona w tematykę rolnictwa austriackiego, ze szcze-

Spotkanie w Austriackiej Izbie Rolniczej w Wiedniu, FOT. SR KSOW WOJ. MAŁOPOLSKIEGO

gólnym uwzględnieniem organizacji producenckich oraz sprzedaży bezpośredniej. Ogromne zainteresowanie wywołały wizyty w organizacjach producenckich: warzyw – Marchfeld (www.eom.at), jabłek – Obst Partner Steiermark GmbH (www.opst.at), bydła, świń, owiec i kóz – Gut Streitdorf (www.gutstreitdorf.at), jak również pobyt w gospodarstwie prowadzącym sprzedaż bezpośrednią – Familie Böhm (www.heuriger-boehm.at).

W Austrii duże znaczenie dla efektywnego funkcjonowania grup producenckich i rolnictwa ma wielkość gospodarstw rolnych – np. w grupie producenckiej dot. warzyw średnia powierzchnia gospodarstw to 20 ha. Grupy producenckie funkcjonują w postaci spółek i dla zrzeszonych w nich członków przecho-

wują, konfekcjonują i sprzedają produkty. Wyspecjalizowane grupy, które dominują na rynku pod względem wolumenu produkcji, mają większe szanse na ustalenie dobrych cen sprzedaży. Ważna jest również odpowiednia promocja produktów – identyfikowane pozytywnie znaki na opakowaniach, certyfikaty przyznawane na poziomie krajowym.

Istotne znaczenie ma również mentalność ludzi, kiedy wszyscy członkowie grupy pracują na jej rzecz i mogą dzięki temu sprzedawać swoje produkty za jej pośrednictwem.

Wizyta w Austrii była cennym doświadczeniem, i jak podkreślają sami uczestnicy wyjazdu – wiele elementów można, a nawet trzeba przenieść na nasz małopolski grunt.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Mazowieckiego

Targowe propozycje KSOW

Ważnym zadaniem, jakie postawiła przed sobą Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich w województwie mazowieckim, jest promocja rodzimego rolnictwa i przetwórstwa poprzez udział w targach i wystawach. Z europejskiego katalogu wybieramy corocznie kilka takich imprez, gdzie Mazowsze jest reprezentowane, a stoiska polskie lub regionalne dofinansowane są wówczas ze środków Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 – Schemat III Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich.

I tak producenci owoców i warzyw z Mazowsza znaleźli się wśród ponad 2000 wystawców z całego świata na targach Fruit Logistica Berlin 2012, odbywających się w dniach 8-10 lutego br. Ekspozycję grup producenckich, spółdzielni, stowarzyszeń i związków branżowych współorganizował i współfinansował Samorząd Województwa Mazowieckiego.

Międzynarodowe targi Fruit Logistica to najważniejsze wydarzenie promocyjno-handlowe w branży owocowo-warzywnej. Jest to impreza cykliczna, skierowana głównie do sprzedawców owoców i warzyw z całego świata. Na przestrzeni lat stała się miejscem, w którym spotykają się kontrahenci z ponad 125 krajów. Na targach prezentowane były owoce i warzywa w przekroju całego łańcucha produkcji, a także przyprawy, zioła, żywność ekologiczna i kwiaty. Można było obejrzeć również sprzęt do przetwarzania owoców

rowana głównie do sprzedawców owoców i warzyw z całego świata. Na przestrzeni lat stała się miejscem, w którym spotykają się kontrahenci z ponad 125 krajów. Na targach prezentowane były owoce i warzywa w przekroju całego łańcucha produkcji, a także przyprawy, zioła, żywność ekologiczna i kwiaty. Można było obejrzeć również sprzęt do przetwarzania owoców

FOT. ARCHIWUM SR KSOW WOJ. MAZOWIECKIEGO

FOT. ARCHIWUM SR KSOW WOJ. MAZOWIECKIEGO

i warzyw. W programie wydarzenia znalazły się także konferencje, pokazy i prezentacje, w tym liczne sesje poświęcone specyficznym dla branży tematom z zakresu marketingu. Odbyło się również „Forum Świeżości – Owoce i Warzywa”, stanowiące unikalne miejsce spotkań osób związanych z branżą.

Mazowieckie stoisko wystawiennicze zostało wykonane w ramach współpracy ze Związkiem Sadowników RP. Samorząd Województwa Mazowieckiego, wraz z 16 producentami warzyw i owoców, przedstawił różnorodną ofertę produktów branżowych, a także zaprezentował potencjał turystyczny i tradycje kulinarne Mazowsza. Odwiedzający mogli skosztować jabłek pochodzących z mazowieckich sadów.

Polskie stoisko narodowe odwiedzili m.in. przewodniczący sejmikowej Komisji Rolnictwa i Terenów Wiejskich Leszek Przybytniak, dyrektor Departamentu Rolnictwa i Modernizacji Terenów Wiejskich w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego w Warszawie Radosław Rybicki oraz Minister Rolnictwa, Polityki Żywnościowej i Ochrony Konsumentów Niemiec Ilse Aigner.

W bieżącym roku Mazowsze ma zamiar aktywnie uczestniczyć m.in. w targach AGROTRAVEL w Kielcach, Targach Produktów Regionalnych REGIONALIA w Warszawie czy Targach SMAKI REGIONÓW w Poznaniu.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Opolskiego

Konferencja OZE

14 grudnia 2011 r. w Prószkowie pod Opolem odbyła się konferencja „Odnawialne Źródła Energii szansą na energooszczędność w gminie, firmie i w domu” zorganizowana wspólnie z Fundacją Promocji Innowacji Gospodarczych. Jej celem była prezentacja odnawialnych źródeł energii i działań na rzecz energooszczędności jako innowacyjnych rozwiązań wpływających na poprawę jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich Opolszczyzny.

Uczestnicy zapoznali się z następującymi tematami: wykorzystanie OZE w celu poprawy rentowności eksploatacji budynków (budynki inteligentne, w których zainstalowane są nowoczesne urządzenia OZE

FOT. MATERIAŁY WŁASNE UMWO

i zastosowane materiały charakteryzujące się wysokim stopniem energooszczędności), audyty energetyczne i świadectwa efektywności energetycznej budynków, zarządzanie kosztami energii elektrycznej, ciepłej i gazowej, praktyczne rozwiązania zwiększające energooszczędność w budynkach, możliwości wykorzystania energii słonecznej i wiatrowej oraz energetyczne wykorzystanie odpadów.

Ważną częścią konferencji była prezentacja nowego programu budowy mikrobiogazowni rolniczych – prelekcje na ten temat wygłosili: Jarosław Wiśniewski – naczelnik Wydziału Energii Odnawialnych i Biopaliw Departamentu Rynków Rolnych oraz Grzegorz Sawicki – członek Zespołu Doradców Ministra Rolnictwa ds. OZE, radny województwa opolskiego.

Konferencji towarzyszył pokaz innowacyjnych i praktycznych rozwiązań w zakresie energooszczędności i wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym m.in. mikroelektrowni wiatrowej, którą można zainstalować w domu, gospodarstwie lub firmie.

Konferencja była jednym ze sposobów na podniesienie świadomości mieszkańców województwa opolskiego. Zaprezentowanie możliwości płynących z wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz ze zwiększenia energooszczędności na terenach wiejskich może pozytywnie wpłynąć na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, poprawę jakości środowiska naturalnego oraz na dywersyfikację źródeł dochodów mieszkańców wsi.

Konferencja ESRDK

W 2008 r. województwo opolskie zostało przyjęte do Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne (ESRDK). Wówczas Samorząd Województwa Opolskiego rozpoczął tworzenie sieci regionalnej, która obecnie zrzesza 25 członków aktywnie promujących żywność wysokiej jakości, stanowiącą dziedzictwo kulinarne Opolszczyzny.

W dniach 16-17 listopada 2011 r. Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi UMWO zorganizował konferencję połączoną z wizytami studyjnymi u podmiotów należących do sieci Dziedzictwo Kulinarne Opol-

Konferencja ESRDK. FOT. MATERIAŁY WŁASNE UMWO

skie (DKO). Uczestnikami konferencji byli producenci i przetwórcy żywności, właściciele restauracji, hotele, gospodarstwa agroturystycznych i ekologicznych zrzeszeni w sieci oraz przedsiębiorcy zainteresowani tą ideą. Gościem specjalnym spotkania był Andrzej Butra, podsekretarz stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Celem przedsięwzięcia było przybliżenie zasad funkcjonowania sieci oraz zapoznanie uczestników z działalnością wybranych przedsiębiorstw. Właściciele wizytowanych podmiotów omawiali stosowane w zakładach tradycyjne metody produkcji z użyciem lokalnych surowców, prezentowali swoją ofertę oraz zapraszali do współpracy w ramach tworzenia wewnętrznej sieci DKO.

W ramach konferencji uczestnicy wysłuchali wystąpień dotyczących możliwości wsparcia rozwoju produktów tradycyjnych i regionalnych w ramach PROW na lata 2007-2013, obowiązujących przepisów sanitarno-weterynaryjnych, a także wpływu certyfikacji na jakość produktów spożywczych i nadzór nad jakością handlową artykułów rolno-spożywczych.

Utworzenie Spółdzielni Grup Producentów Rzepaku Polski Rzepak

W 2011 r. w ramach programu „Konsolidacja gospodarcza towarowych producentów rolnych

Zespół Roboczy Grup Producentów Rzepaku, FOT. MATERIAŁY WŁASNE UMWO

województwa opolskiego” z inicjatywy Związku Pracodawców-Dzierżawców i Właścicieli Rolnych w Opolu oraz Opolskiego Związku Rewizyjnego Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych podjęta została próba utworzenia nowego podmiotu gospodarczego, w skład którego wchodziłyby grupy producentów rolnych oraz towarowi producenci rzepaku z województwa opolskiego. Utworzony został Zespół Roboczy Grup Producentów Rzepaku, którego zadaniem było wypracowanie celów oraz formy prawnej nowego podmiotu gospodarczego. W dniu 5 maja 2011 r. w siedzibie UMWO odbyło się spotkanie zorganizowane dla przedstawicieli grup producentów rzepaku i towarowych producentów rzepaku. Podczas spotkania 18 grup wyraziło chęć zorganizowania się w celu wspólnej sprzedaży rzepaku.

W związku z tym Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi UMWO wspólnie ze Związkiem Pracodawców-Dzierżawców i Właścicieli Rolnych w Opolu oraz Opolskim Związkiem Rewizyjnym Spółdzielni Produkcyjnych w Opolu zorganizował w II półroczu 2011 r. trzy spotkania połączone z warsztatami, których celem było powołanie nowego podmiotu gospodarczego – tzw. grupy grup. W trakcie tych spotkań określone zostały priorytety działalności nowego podmiotu, jego status prawny w formie spółdzielni, wstępne założenia i zapisy statutu oraz dokumenty niezbędne do rejestracji takiego podmiotu. Efektem tych przygotowań było zorganizowanie w dniu 25 stycznia br. spotkania założycielskiego nowej Spółdzielni Grup Producentów Rzepaku Polski Rzepak. Jest to druga taka inicjatywa w kraju (pierwsza spółdzielnia grup – producentów trzody chlewnej powstała w woj. wielkopolskim). Ostatecznie spółdzielnię założyło 9 grup producentów rzepaku, w tym 7 z woj. opolskiego, po jednej z woj. dolnośląskiego i z woj. śląskiego. Spółdzielnia zrzesza przedstawicieli dzierżawców, spółdzielców i rolników indywidualnych. Po zarejestrowaniu jej w KRS Zarząd będzie starał się uzyskać w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi status związku grup. Odbyłoby się to w oparciu o przepisy ustawy z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw. Warto podkreślić, że jeżeli spółdzielnia uzyskałaby taki status, byłby to pierwszy związek grup w kraju.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Podkarpackiego

Konkurs „Piękna Wieś Podkarpacka 2011”

W dniu 16 grudnia 2011 r. w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego rozstrzygnięto pierwszą edycję konkursu „Piękna Wieś Podkarpacka 2011”.

W konkursie mogła wziąć udział każda wieś położona na terenie gminy wiejskiej lub miejsko-wiejskiej w województwie podkarpackim.

Pomysł na organizację tego konkursu zrodził się z potrzeby identyfikacji i promowania najlepszych wzorców działania, których autorami są społeczności

Otoczenie pałacu w Zarzeczu po ukończeniu projektu rewitalizacji

FOT. ARCH. SR KSOW WOJ. PODKARPACKIEGO

wiejskie. Konkurs miał na celu ukazanie uroku podkarpackich wsi i dynamiki ich rozwoju. Dzięki tej inicjatywie odnotowano wiele przykładów aktywności mieszkańców i ich zaangażowania w realizację wielu, czasem bardzo nowatorskich i wzorcowych, projektów, które w sposób istotny zmieniły zarówno krajobraz wsi, jak

Laureaci konkursu „Piękna Wieś Podkarpacka 2011”. Od lewej: Wiesław Kubicki – wójt Gminy Zarzecze, Elżbieta Wróbel – wójt Gminy Niwiska, Wiesław Baranowski – dyrektor Departamentu PROW, Robert Mucha – wójt Gminy Jodłowa, FOT. ARCH. SR KSOW WOJ. PODKARPACKIEGO

też wpłynęły pozytywnie na samych mieszkańców. Jednym z założeń konkursu było umożliwienie wymiany dobrych doświadczeń i zainspirowanie potencjalnych naśladowców. Ponadto pokazanie, że najlepsze efekty można uzyskać w oparciu o właściwy przykład działania, które ma na celu uzyskanie wspólnej korzyści, jaką jest przyjazna dla mieszkańca, zadbana i stanowiąca wizytówkę danego regionu wieś.

Konkurs przebiegał dwuetapowo. Nadesłano 26 zgłoszeń, które zostały ocenione przez komisję – zgodnie z kryteriami zawartymi w Regulaminie Konkursu „Piękna Wieś Podkarpacka 2011”. Do wizji lokalnej wytypowano 10 najładniejszych wsi. I tak w finałowej dziesiątce znalazły się następujące miejscowości: Jodłowa (powiat dębicki), Krościenko Wyżne (powiat krośnieński), Markowa (powiat łańcucki),

Widok rynku w Jodłowej oraz budynku wielofunkcyjnego i Ośrodka Zdrowia, FOT. ARCH. SR KSOW WOJ. PODKARPACKIEGO

Niwiska (powiat kolbuszowski), Odrzechowa (gmina Zarszyn), Stobierna (gmina Dębica), Targowisko (gmina Miejsce Piastowe), Tryńcza, Zarzecze (powiat przeworski) i Żołynia (powiat łańcucki).

Laureatami konkursu zostali: Zarzecze – pierwsze miejsce, Jodłowa – drugie i Niwiska – trzecie miejsce. Wyróżnienia otrzymały: Krościenko Wyżne, Stobierna oraz Żołynia.

Konkurs „Piękna Wieś Podkarpacka 2011” jest jednym z elementów „Podkarpackiego Programu Odnowy Wsi na lata 2011-2016”, przyjętego do realizacji przez Zarząd Województwa Podkarpackiego. Pro-

Niwiska z lotu ptaka, FOT. ARCH. SR KSOW WOJ. PODKARPACKIEGO

gram w założeniu ma sprzyjać zmianom strukturalnym obszarów wiejskich, które wiążą się m.in. z rozwijaniem różnych form aktywności mieszkańców wsi. Jednocześnie promuje postulat wielofunkcyjnego rozwoju tych obszarów – polegającego m.in. na przejmowaniu przez tradycyjną wieś nowych funkcji (np. turystycznych, biznesowych).

Wieś jako „minimiasto” obecnie nie stanowi poważnej alternatywy dla miejskiego stylu życia. W przyszłości wieś może być konkurencyjna poprzez ofertę wysokiej jakości życia oraz produktów budzących zainteresowanie, a także jako depozytariusz niepowtarzalnych zasobów i wartości, które składają się na jakość życia niedostępną w miastach.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Podlaskiego

Warsztaty na temat wypracowania modelu siedziby dla owadów pszczółowatych

Jak Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich może przyczynić się do zwiększenia bioróżnorodności terenów wiejskich oraz zwiększenia efektywności zapylania roślin? Uczestnicy spotkania, które odbyło się 30 stycznia 2012 r., znają odpowiedź na to pytanie – rozwiązaniem jest pracowity i nieszkodliwy owad: pszczoła murarka (*Osmia rufa* L.). Stworzenie to zakłada kolonie w szczelinach oraz pęknięciach drzew i budynków, chętnie zasiedla też wszelkiego rodzaju materiały w kształcie rurki. Idealnie do tego celu nadaje się trzcina, dlatego owady te niegdyś powszechnie zamieszkiwały strzechy zabudowań gospodarskich.

Innowacyjność pomysłu na projekt realizowany w ramach KSOW polega na stworzeniu dla tego owada siedzib w formie rękodziela ludowego. Latem tego roku odbędzie się plener rzeźbiarski, gdzie powstaną rzeźby, stanowiące jednocześnie miejsce do zasiedlenia przez murarkę ogrodową. Nie trzeba chyba nikogo przekonywać, jak ważne może być umieszczenie tego typu „uli” w sadach i ogrodach, zwłaszcza w odniesieniu do problemów z populacją pszczoły miodnej.

O słuszności naszego pomysłu świadczy frekwencja na spotkaniu koordynacyjnym, gdzie zamiast spodziewanych kilkunastu osób odwiedziło nas po-

Pszczoła murarka (samica), FOT. PIOTR SZEFER, ARCHIWUM KSOW WOJ. PODLASKIEGO

nad 70! Ustalono, że plener odbędzie się na terenie Białostockiego Muzeum Wsi w Osowiczach. Wszystkie zainteresowane podmioty zapraszamy do współpracy – więcej informacji znajdą Państwo na stronie www.podlaskie.ksow.pl.

Konkurs „Produkt europejski z Podlaskiego”

Certyfikacja produktów regionalnych i tradycyjnych jest ważnym elementem polityki Unii Europejskiej. Dlatego też SR KSOW Województwa Podlaskiego przeprowadził konkurs, którego celem była identyfikacja produktów występujących w regionie oraz wsparcie organizacji producenckich w przeprowadzaniu reje-

stracji. Co istotne, nagrodą w tej inicjatywie nie był ani sprzęt AGD, ani pieniądze. Laureaci mogli natomiast liczyć na sfinansowanie przez

przewodnicząca komisji. Przy naszym wsparciu liczba produktów zarejestrowanych na terenie Podlasia może znacząco wzrosnąć. Komisja – w skład

SR KSOW kosztów przygotowania wniosków składanych do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W przygotowywaniu dokumentacji szczególnie istotne są specjalistyczne badania laboratoryjne, które niekiedy bywają bardzo kosztowne.

Komisja, która zebrała się w dniu 9 lutego br., bardzo wysoko oceniła następujące produkty: ser z Wiżajn zgłoszony przez stowarzyszenie Macierzanka oraz miód „Lipiec Białowieski” – zgłoszony przez Stowarzyszenie Pszczelarzy Rejonu Puszczy Białowieskiej. – Zgłoszenia były tylko dwa, lecz należy pamiętać o wysokich wymaganiach, jakie postawiliśmy producentom – mówi Ewa Kulikowska – dyrektor UMWP odpowiedzialna za KSOW w województwie podlaskim, a jednocześnie

której weszli przedstawiciele takich instytucji jak: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Wojewódzka Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Izba Przemysłowo-Handlowa w Białymstoku, Muzeum Podlaskie oraz Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego – przyznała dwie równorzędne nagrody. Oznacza to, że każda z grup producentów otrzyma po 15 tys. zł na przygotowanie specyfikacji dla sera z Wiżajn i miodu „Lipiec Białowieski”.

Przypomnijmy, że obecnie mamy zarejestrowany piekaczewnik oraz miód z Sejneńszczyzny/Łódzkiej. Na naszym terenie wytwarzana jest również część miodu kurpiowskiego. Na dobrej drodze do rejestracji jest także twaróg hajnowski oraz ser koryciński „Swojski”.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Wielkopolskiego

Z „Barką” po nowe doświadczenia

Rolnicy prowadzący własne gospodarstwa są najlepszymi nauczycielami zawodu. Przekonali się o tym uczestnicy podróży studyjnej zorganizowanej w dniach od 6 do 11 lutego przez Towarzystwo Umiejętności Rolniczych we współpracy z Fundacją Pomocy Wzajemnej „Barka” i Sekretariatem Regionalnym Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich z Wielkopolski. Program podróży przygotowany został tak, by jego uczestnicy mogli zapoznać się z funkcjonowaniem niemieckich instytucji kierujących wsparcie dotyczące integracji zawodowej do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym z obszarów wiejskich. Nie mniej istotną częścią podróży było zapoznanie się z organizacją i programami rolniczego szkolnictwa zawodowego.

Piętnastoosobowa grupa wielkopolskich przedstawicieli szkolnictwa rolniczego, pracowników po-

Uczestnicy podróży studyjnej w młodzieżowym ośrodku szkoleniowym w Nienburgu, fot. PIOTR SZYMAŃSKI

mocy społecznej oraz organizatorów gościła w powiatowym mieście Nienburg w Dolnej Saksonii. Gospodarzem wizyty był ośrodek kształcenia rolniczego DEULA – Nienburg Sp. z o.o.

By zapobiec pogarszaniu się sytuacji mieszkańców wsi, w związku ze zmniejszającą się liczbą miejsc pracy w rolnictwie, uczestnicy podróży poznawali niemieckie sposoby na radzenie sobie z wykluczeniem społecznym.

– Bardzo interesujące dla mnie – mówił Piotr Szymański z Fundacji „Barka” – było zapoznanie się z szerokoprofilowym kształceniem rolniczym, tak by umiejętności nabyte w szkole absolwenci mogli wykorzystywać w rolnictwie, ale także w innych obszarach gospodarki, bez dodatkowego szkolenia. Interesujący jest także system praktycznej preorientacji zawodowej prowadzony wspólnie z Lions Club już na podstawowym szczeblu nauki, jak na przykład program praktyk zawodowych.

Stanisława Ciszynska – uczestniczka podróży, wicedyrektor Zespołu Szkół Rolniczych – Centrum Kształcenia Praktycznego w Kościelcu, od wielu lat współpracującego z ośrodkiem DEULA – zauważyła, że poprzez to centrum uczniowie jej szkoły mają możliwość odbywania praktyk w niemieckich gospodarstwach rolnych. Wyjazdy te dają możliwość zdobycia doświadczenia, np. w obsłudze wysoko zautomatyzowanych maszyn rolniczych, a jednocześnie są sposobem na poznanie specyfiki życia niemieckiej wsi.

Podróż studyjna do Nienburga pozwoliła zwiększyć zakres działania Sekretariatu KSOW o obszar znajdujący się na pograniczu kształcenia zawodowego w rolnictwie i zapobiegania wykluczeniu społecznemu na obszarach wiejskich.

Sekretariat Regionalny KSOW Województwa Zachodniopomorskiego

Wizyta studyjna przedstawicieli Sieci Obszarów Wiejskich z Finlandii

Na zaproszenie Zachodniopomorskiej Sieci Leader Stowarzyszenie „Lider Wałecki” zorganizowało wizytę studyjną przedstawicieli Sieci Obszarów Wiejskich z Finlandii, którzy odwiedzili województwo zachodniopomorskie w dniach 16-19 stycznia br.

Celem wizyty było nawiązanie współpracy między lokalnymi grupami działania z Polski i Finlandii oraz wymiana doświadczeń i informacji na temat dobrych praktyk. Najważniejsze zagadnienia omawiane podczas spotkań dotyczyły projektów współpracy z zakresu: turystyki, kuchni regionalnej, rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa, wędkarstwa oraz energii odnawialnej.

Pierwszy dzień wizyty rozpoczął się od oficjalnego przywitania gości z Finlandii przez wicemarszałka Województwa Zachodniopomorskiego Andrzeja Jakubowskiego oraz przez zarząd Zachodniopomorskiej Sieci Leader. Następnie przedstawiciele lokalnych grup działania z województwa

FOT. ARCHIWUM SR KSOW WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIEGO

zachodniopomorskiego oraz z Finlandii udali się do Europejskiego Centrum Spotkań w Barlinku, gdzie goście uczestniczyli w warsztatach tanecznych i ceramicznych.

Podczas drugiego dnia wizyty zaprezentowano inwestycje zrealizowane ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 na terenie trzech lokalnych grup działania: Stowarzyszenia Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego, Stowarzyszenia „Wiejska Inicjatywa Rozwoju” i „Part-

nerstwa w rozwoju". Pokazano m.in. plaże, molo, port rybacki, port przeładunkowy, nowo utworzony plac zabaw, przystań przy Kanale Młyńskim, Czarnocin Park Natury Zalewu Szczecińskiego oraz Centrum Słowian i Wikingów. Podsumowaniem drugiego dnia była prezentacja linii technologicznej w gospodarstwie rybackim „Miedwie”.

Trzeciego dnia została zorganizowana konferencja z udziałem piętnastu lokalnych grup działania z Polski, przedstawicieli Sieci Obszarów Wiejskich z Finlandii oraz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Podczas konferencji zostały poruszone kluczowe sprawy związane z realizacją międzynarodowych projektów współpracy oraz ze współpracą pomiędzy sieciami organizacji działających w zbliżonych obszarach tematycznych. Szczególnym zainteresowa-

niem uczestników konferencji cieszyły się zagadnienia dotyczące stanowiska Polski wobec projektów rozporządzeń na lata 2014-2020. Po konferencji zorganizowano także targi kontaktów, podczas których było można wymienić się danymi teleadresowymi i omówić dalsze przedsięwzięcia do realizacji w ramach działania 421 „Wdrażanie projektów współpracy w zakresie operacji polegających na realizacji projektów współpracy objętego PROW 2007-2013”. Stworzono zarys przyszłej współpracy. Ma ona polegać na wizycie lokalnych grup działania z województwa zachodniopomorskiego w Finlandii oraz wspólnym udziale w projekcie międzynarodowym Lokalnej Grupy Päijänne Leader & Etpähäry, Stowarzyszenia „Lider Wałęcki” oraz grup działania z Polski, Finlandii, Łotwy, Niemiec i Czech.

KSOW dla młodzieży z regionu Morza Bałtyckiego

» Projekt flagowy „Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich”, który przyjęty został w ramach planu działania unijnej strategii dla regionu Morza Bałtyckiego, może być szansą na stworzenie platformy współpracy między organizacjami skupiającymi młodzież z obszarów wiejskich. Podstawowymi założeniami projektu są: większe zaangażowanie się młodych ludzi w rozwój lokalny oraz wspieranie innowacji na obszarach wiejskich. Partnerska współpraca między organizacjami z poszczególnych państw członkowskich UE – zarówno o zasięgu lokalnym, regionalnym, jak i narodowym – oraz instytucjami wspierania innowacji może przyczynić się do promowania skutecznych rozwiązań i pomysłów.

Projekt flagowy ukształtował się w drodze dialogu pomiędzy Krajowymi Sieciami Obszarów Wiejskich

z ośmiu krajów członkowskich obszaru basenu Morza Bałtyckiego. Po przyjęciu unijnej Strategii dla regionu Morza Bałtyckiego i zaprezentowaniu projektu Krajowe Sieci Obszarów Wiejskich z Polski i Szwecji zostały liderami tego przedsięwzięcia.

Przyjęte w projekcie cele są odpowiedzią na aktualne wyzwania i problemy obszarów wiejskich, wśród których szczególnie niepokojące jest zjawisko odpływu ludzi młodych z terenów wiejskich, co wpływa na dramatyczną sytuację demograficzną nadbałtyckich wsi. Drugim niekorzystnym zjawiskiem – któremu chcą przeciwdziałać autorzy projektu – jest niskie zaangażowanie się młodzieży w życie lokalnych społeczności. W projekcie opracowany został pewien mechanizm, który będzie pomagał w niwelowaniu tych zjawisk. Polega on przede wszystkim na dotarciu do środowisk młodzieży, tak by miała szansę przedsta-

wienia własnej wizji życia na wsi. Zwią-
zanie własnych ma-
rzeń i oczekiwań
z miejscem urodze-
nia ułatwi młodym
ludziom zaangażo-
wanie się w życie
lokalnych społecz-
ności, a w konsekwencji
może także zaważyć na
ich decyzji o pozostaniu
na wsi. W tym kontekście
istotne jest również, aby
stworzyć na obszarach wiej-
skich klimat przyjazny innowa-
cjom i rozwojowi przedsiębiorczości.

Projekt podzielony został na dwa etapy. Pierw-
szy, zaplanowany na okres marzec 2012 – luty 2013,
skupiać się będzie na stworzeniu partnerstwa po-
między podmiotami państwowymi i regionalnymi
w celu wspólnego ubiegania się o finansowanie
projektu przez Instytut Szwedzki lub w ramach pro-
gramu Interreg. Drugi etap koncentrował się będzie
na wzmacnianiu partnerstwa i kontynuowaniu pra-
cy polegającej na identyfikowaniu dobrych praktyk
i metod zachęcających młodzież do większego zaan-
gażowania się w rozwój lokalny. Istotnym aspektem
tego zadania będzie wyodrębnienie inicjatyw wspie-
rających innowacje na obszarach wiejskich. Na tym
etapie podejmowane będą też działania służące upo-
wszechnianiu uzyskanych wyników wśród polityków
i decydentów. W tym celu planuje się zorganizowanie
serii warsztatów i seminariów we wszystkich krajach
uczestniczących w projekcie. Zagadnienia dotyczące
młodzieży i innowacyjności będą poruszane również
podczas organizowanych konferencji. Tematyka kon-
ferencji i seminariów będzie się koncentrować na me-
todach angażowania młodzieży w rozwój regionalny
oraz na prezentacjach dotyczących wizji przyszłości
obszarów wiejskich, stworzonych przez młodych lu-
dzi na podstawie doświadczeń z działań lokalnych.

Na konferencjach przed-
stawiane będą także
metody wspierania
innowacji i sposoby
szkolenia mło-
dzieży w zakre-
sie innowacyj-
nego myślenia
i przedsiębior-
czości.

Na lata 2013-2014
przewidziano zorganizo-
wanie kilku seminariów
dotyczących całego re-
gionu Morza Bałtyckiego. Z pomocą
organizacji młodzieżowych, naukowców
i władz publicznych wypracowane koncepcje będą
mogły znaleźć zastosowanie, przy uwzględnieniu
lokalnej specyfiki, w poszczególnych krajach. Dzia-
łania będą nastawione na poszerzanie partnerstwa
poprzez docieranie do młodzieżowych organizacji
skupionych na innowacyjności. Finałem projektu bę-
dzie zaproszenie przedstawicieli wszystkich państw
członkowskich na konferencję, podczas której region
Morza Bałtyckiego zostanie zaprezentowany jako
prekursor we wspieraniu innowacyjności i zaangażo-
wania młodzieży z obszarów wiejskich.

Kluczem do sukcesu programu jest zaangażowa-
nie podmiotów, które działają aktywnie na obszarach
wiejskich, co sprzyjać będzie wymianie pomysłów
i doświadczeń. Tak skonstruowane zadania mogą
mieć silny wpływ na politykę rozwoju regionalnego,
w tym kierunku, aby wspierała ona zaangażowanie
młodzieży oraz innowacyjność w rozwoju regional-
nym. W związku z powyższym gorąco zachęcamy
Państwa do bliższego przyjrzenia się projektowi.
Więcej informacji znajduje się na portalu KSOW
(www.ksow.pl). Zachęcamy do współpracy organi-
zacje młodzieżowe, instytucje i ośrodki naukowe
zainteresowane udziałem w projekcie.

*Zespół Koordynacji KSOW
Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA*

Harmonogram wydarzeń kwiecień – czerwiec 2012 r.

- 20-22 kwietnia – **IV Międzynarodowe Targi Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki AGROTRAVEL w Kielcach**
- 27-28 kwietnia – **ENRD Leader Event 2012** – seminarium w Brukseli dla przedstawicieli lokalnych grup działania ze wszystkich krajów członkowskich Unii Europejskiej na temat „Lokalne strategie rozwoju i współpracy: kluczowe podejście do rozwoju lokalnego”. W programie: giełda sieciowania i współpracy partnerów.
- 10-12 maja – **I Europejski Jarmark Produktów Lokalnych w Puy en Velay** we Francji. W programie: spotkania i wizyty na farmach połączone z debatą nt. promocji lokalnych produktów, różnych form sprzedaży bezpośredniej, produkcji żywności wysokiej jakości oraz przetwarzania produktów.
- 25-26 maja – **Transnational LAG Fair** – Międzynarodowe targi lokalnych grup działania na Litwie. W programie: konferencja z udziałem krajowych sieci obszarów wiejskich państw członkowskich, targi mające na celu wzmocnienie i rozwijanie międzynarodowej współpracy i kontaktów.
- 29-31 maja – **Międzynarodowe spotkanie LeaderFEST 2012** w Lewoczy na Słowacji. W programie: warsztaty tematyczne, konferencja poświęcona zintegrowanemu podejściu do wnioskowania w ramach metody Leader po 2013 r.
- 12-14 czerwca – **Międzynarodowa konferencja LINC 2012** nt.: „Zaangażowanie i wolontariat” w Tartu w południowej Estonii. W programie warsztaty teoretyczne i praktyczne.
- 28-29 czerwca – **Seminarium poświęcone tematowi finansów wsi** (Rural Financing) na Łotwie.

W dniach 20-22 kwietnia br.
w Warszawie odbędą się

Targi Produktów Regionalnych „REGIONALIA”

Targi zostały objęte honorowym patronatem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Główną ideą tego wydarzenia jest promocja zdrowej i ekologicznej żywności oraz produktów regionalnych, w tym również rzemiosła artystycznego z Polski i zagranicy.

W programie organizatorzy przewidzieli również panele dyskusyjne oraz pokazy mistrzów kuchni i konkursy na najsmaczniejsze i najzdrowsze potrawy.

Więcej informacji: www.regionalia.com.pl

Biuletyn KSOW

Redakcja:

Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA
ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa, www.fapa.org.pl
Beata Szybińska - redaktor naczelny

Barbara Kucharska - redaktor prowadzący, b.kucharska@fapa.org.pl
Marta Leoniak - sekretarz redakcji, m.leoniak@fapa.org.pl

Zespół Redakcyjny w składzie: Wanda Chmielewska-Gill, Aleksandra Chlebicka, Krzysztof Janiak, Andrzej Kalicki, Krzysztof Kwiatkowski, Barbara Kucharska, Marta Leoniak, Beata Szybińska oraz Andrzej Sobieszek, MRiRW

Zdjęcia pochodzą z archiwów Sekretariatów Regionalnych KSOW, Digitouch (dostarczone przez PPH Zapol s.j.), od autorów artykułów i członków Zespołu Redakcyjnego.

Biuletyn dostępny na stronie internetowej www.ksow.pl
Nakład: 5000 egzemplarzy
Przygotowanie do druku oraz druk: PPH Zapol s.j.

© Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA